

Araştırma Makalesi / Research Article

Kıbrıs Türk Halk Kültürü Araştırmacısı Olarak Oğuz M. Yorgancıoğlu

Mehmet ÇEVİK*

Öz

Bu makalede, Kıbrıslı Türk halk bilimi araştırmacısı ve yazar olan Oğuz M. Yorgancıoğlu'nun (1942-2021) Kıbrıs Türk halk kültürüyle ilgili çalışmalarından hareketle, halk bilimci olarak nasıl bir araştırmacı profiline sahip olduğunu ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle Kıbrıs Türkleri ve Kıbrıs Türk halk bilimi çalışmaları hakkında genel bir girişten sonra Yorgancıoğlu'nun kısa yaşam öyküsü verilmiştir. Ardından Yorgancıoğlu'nun sahip olduğu halk bilimci profili, çalışmalarının incelenmesi sonucu tespit edilen dokuz başlık altında ele alınmıştır. Bu başlıklar şöyledir: "Yorgancıoğlu'nun kitapları ve çalışmalarının genel niteliği", "Folklor Ürünlerine ve Folklor Araştırmalarına Bakışı", "Kıbrıs Türk Halk Bilimi Çalışmalarındaki Öncülük Rolü", "Derlediği Ürünler Üzerindeki Çalışmaları ve Alanda Yenilik Arayışları", "Bilgilerini Güncelleyip Kendini Geliştirme, Mütevazı ve Gerçekçi Olma Özellikleri", "Kitaplarındaki Dil ve Üslup Özellikleri", "Araştırmacılığının Yanında Halk Şiiri Formlarında Ürünler de Vermesi", "Kitaplarında Yoğun Şekilde Görsel Malzeme (Fotoğraf, Resim vb.) Kullanımı" ve "Halk Bilimi Dışındaki Kitapları ve Bu Kitaplara Halk Bilimci Kimliğinin Yansıması". Bu başlıklar altında aktarılıp tartışılan veriler, çalışmanın "Sonuç" bölümünde topluca değerlendirilmiş ve ulaşılan sonuçlar da maddeler hâlinde sıralanmıştır. Bu sonuçlar çerçevesinde bir halk bilimci olarak Yorgancıoğlu'nun temel amacının, Kıbrıs Türk kültürünün kayıt altına alınıp işlenerek gelecek kuşaklara aktarılması ve böylece her bakımdan varlığını sürdürmesine katkıda bulunma çabası olduğu görülmektedir. Diğer taraftan Yorgancıoğlu'nun kitaplarının, içerdikleri ürün, tespit ve

Geliş Tarihi/Date Applied: 20.02.2026

Kabul Tarihi/Date Accepted: 17.06.2026

Makalenin Künyesi: Çevik, M. (2026). Kıbrıs Türk halk kültürü araştırmacısı olarak Oğuz M. Yorgancıoğlu. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 62, 67-100. <https://doi.org/10.24155/tdk.2026.275>
Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara, Türkiye, <https://ror.org/05mskc574>, mehmet.cevik@hbv.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-7392-1121>

değerlendirmelerin orijinallliği bakımından, Kıbrıs Türk halk kültürü alanında yapılacak çalışmalar için önemli birer veri kaynağı durumunda olduğu sonucuna da ulaşmıştır.

Anahtar Kelimeler: Oğuz M. Yorgancıoğlu, Kıbrıs Türk folkloru, halk bilimi, halk kültürü

Oğuz M. Yorgancıoğlu as a Researcher of Turkish

Cypriot Folk Culture

Abstract

This article aims to reveal the profile of Oğuz M. Yorgancıoğlu (1942-2021), a Cypriot Turkish folklorist and writer, as a researcher based on his work on Cypriot Turkish folk culture. To this end, after a general introduction to the Turkish Cypriots and Turkish Cypriot folklore studies, a brief biography of Yorgancıoğlu is provided. Subsequently, Yorgancıoğlu's profile as a folklorist is examined under nine headings identified through an analysis of his works. To determine these nine headings, all of Oğuz M. Yorgancıoğlu's books were reviewed from a folklore perspective. The data conveyed and discussed under these headings have been collectively evaluated in the conclusion section of the study, and the results reached have been listed in bullet points. Within the framework of these results, it can be seen that Yorgancıoğlu's fundamental aim as a folklorist was to record and process Cypriot Turkish culture, pass it on to future generations, and thus contribute to its preservation in every respect. On the other hand, it has also been concluded that Yorgancıoğlu's books, in terms of the originality of the products, observations and evaluations they contain, constitute important sources of data for studies to be carried out in the field of Turkish Cypriot folk culture.

Keywords: Oğuz M. Yorgancıoğlu, Turkish Cypriot folklore, folklore studies, folk culture

Tarihî kaynaklar, Kıbrıs adasındaki Türk varlığının 12. yüzyıla kadar uzandığını ortaya koymaktadır (Peler 2018, s. 741-744; Özkutlu, 2022). Ancak adadaki Türk hâkimiyeti, adanın 1571'de Osmanlılar tarafından fet-hedilmesinden sonra başlar. Kıbrıs'ta bugün de devam eden Türk varlığı, büyük oranda, iskân politikaları çerçevesinde adaya yerleştirilen Anadolu Türklerine dayanır. Bu anlamda Kıbrıs Türkleri ile Türkiye Türkleri, coğrafi yakınlık kadar tarihî ve kültürel bir yakınlık, hatta yer yer önemli ortaklıklar gösterir. Böyle olmakla birlikte bugün bağımsız bir devlet durumundaki Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti tarafından temsil edilen Kıbrıs Türkleri; adanın coğrafi, tarihî, sosyal, kültürel, demografik ve elbette politik şartlarına da bağlı olarak Türk kültür dairesinde özgün bir "Kıbrıslı" kimliği meydana getirmişlerdir. Söz konusu kimliği yaratan ve yaşatıp bugüne taşıyan elbette Kıbrıs Türkleridir. Bu kültürün geliştirilerek yarına

aktarılmasından birinci derecede sorumlu olan da yine Kıbrıs Türkleridir. İşte bu sorumluluk bilinciyle hareket eden Kıbrıs Türk aydınlarının bir kısmı tarafından Kıbrıs Türk kültürüyle ilgili çalışmalar yapılmış, yapılmaya da devam edilmektedir.

Dünyada halk bilimi çalışmalarının genel olarak 1812’de başladığı kabul edilir. Türkiye’de ise Türk halk bilimi çalışmalarının tarihini inceleyen ve bu çalışmaları devrelere ayıran Dursun Yıldırım’ın (1998, s. 65) “Türkçü Devre” olarak adlandırdığı 1908-1920 yılları arasında -dünyadan yaklaşık 100 yıl sonra- başlar. Normal şartlarda Kıbrıs’ta da eş zamanlı olmasa bile Türkiye ile yakın bir tarihte başlaması beklenirdi. Ancak bu dönemde Kıbrıs’ta bambaşka bir politik iklim hâkimdir. Adada 1878’de başlayan ve ancak 1960’ta son bulacak olan İngiliz yönetimi devam etmektedir. Diğer taraftan, bu yönetim sırasında başlayan ve 1974’e kadar artarak devam eden Rum saldırılarına karşı fiilî olarak var olma, yani hem insan olarak hayatta hem de Türk kimliğiyle vatanları olan adada kalma mücadelesi içindeki Kıbrıs Türklerinin öncelikli gündeminin halk bilimsel çalışmalar yapmak olması elbette beklenemez. Böyle olmakla birlikte var olma mücadelesinin sadece biyolojik olarak hayatta kalmaya çalışmaktan ibaret olmadığını fark eden kimi Kıbrıs Türk aydınları, kültürel olarak da varlık mücadelesi vermeleri gerektiğini görmüş ve bu farkındalıkla kültürel çalışmalar yapma gayretinde de olmuşlardır. Bu çerçevede her ne kadar öncesinde kimi çalışma ve yayınlar olsa bile sistematik olarak 1970’lerde başladığı (Çevik, 2024, s. 208) söylenebilecek Kıbrıs Türk halk kültürü araştırmalarına öncülük eden birkaç isimden biri de Oğuz M. Yorgancıoğlu’dur.

Yorgancıoğlu aslında eğitimci, yazar (tiyatro, öykü ve roman yazarlığı) ve halk bilimi araştırmacısı gibi farklı kimliklere sahip çok yönlü bir kişiliktir. Ancak öncülerinden biri olduğu ve yaşamı boyunca devam ettirdiği Kıbrıs Türk halk kültürü araştırmacılığı, yani halk bilimci kimliği ile özelde Kıbrıs Türk kültürü genelde de Türklük bilimi araştırmalarına katkısı çok daha farklı ve önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda Yorgancıoğlu’nun romancı ya da tiyatro yazarı olarak ele alındığı çalışmalarda bile halk bilimi araştırmacısı kimliğine ve bu kimlikle gerçekleştirdiği işlerin önemine belirgin bir şekilde vurgu yapılır. Örneğin Suna Atun (2010, s. 180), Yorgancıoğlu’nun romanları ve romancılığını değerlendirirken onun önemli bir halk bilimi araştırmacısı olduğunu söyler, “Kıbrıs Türk Halk Edebiyatı ve folkloru üzerine yaptığı araştırmalarla tanındı.” der ve Yorgancıoğlu’nun; yaptığı inceleme, derleme ve araştırmalarıyla Kıbrıs Türk kültürünün pek çok alanına ışık tutacak zenginlikte kitaplar yayımladığına dikkat çeker (Atun, 2010, s. 211). Benzer görüşler, Yorgancıoğlu’nun yine

romancı olarak ele alındığı çalışmasında Zeki Akçam tarafından da dile getirilir. Akçam (2019, s. 227) bu çerçevede, Yorgancıoğlu'nun 1968'den beri Kıbrıs Türk halk kültürüyle ilgili alan araştırmaları ve derleme çalışmaları yaptığını belirtir ve “önceliği alan araştırmalarına verdi” (Akçam, 2019, s. 215) tespitinde bulunur. Hüseyin Ezilmez ise Kıbrıs Türk tiyatro tarihini kapsamlı bir şekilde ele aldığı çalışmasında, oyun yazarı olarak Yorgancıoğlu'ndan söz ederken şunları söyler: “Kıbrıs Türk kültür ve edebiyatında daha ziyade folklor araştırmacısı-derleyici kimliğiyle tanınan Oğuz M. Yorgancıoğlu *Okulda* (1970) ve *Birinci Manga* (1972) adlı iki piyesiyle Kıbrıs Türk oyun yazarları arasında yer alır” (Ezilmez, 2019, s. 514).

Hakkında yapılan tespit ve değerlendirmeler bir yana, Kıbrıs Türk halk bilimi araştırmaları tarihine ve bu tarih bünyesinde meydana getirilen literatüre bakıldığında Yorgancıoğlu'nun ortaya koyduğu çalışmalar, bu alanda öncü ve çok önemli bir isim olduğunu zaten göstermektedir. Bu anlamda Kıbrıs Türk halk kültürüyle ilgili akademik çalışmalarda, kaynak olarak Yorgancıoğlu'nun kitaplarına sıklıkla rastlanır. Bunlara, Kadriye Türkan (2016) ile Mustafa Yeniasır, Burak Gökbulut ve Adem Öger (2020) tarafından yapılmış çalışmalar örnek olarak verilebilir. Tüm bu gerekçelerle Oğuz M. Yorgancıoğlu'nun bir Kıbrıslı Türk halk bilimi araştırmacısı olarak sergilediği profilin tespit edilip incelenmesi; Kıbrıs Türk halk kültürü özelinde halk bilimi araştırmalarının dününü anlamak, bugününü doğru okumak ve yarınına dair öngörülerde bulunup stratejiler geliştirmek adına önem arz etmektedir.

Oğuz M. Yorgancıoğlu'nun Kısa Yaşam Öyküsü

Yorgancıoğlu'nun yaşam öyküsü, kendi kitaplarının genellikle arka kapağında ya da baş tarafında kısaca aktarılmaktadır. Diğer taraftan bir Kıbrıslı Türk halk bilimi araştırmacısı ya da romancı olarak ele alındığı yazılarda da çoğu zaman kitaplarında aktarılan bilgilere dayanılarak biyografisine yer verilmektedir. Son olarak bir de başta vefat haberini veren ya da vefatı dolayısıyla kaleme alınan yazıların yer aldığı gazeteler ile çeşitli internet sitelerinden de kısa biyografisine ulaşmak mümkündür. Bu çerçevede söz konusu kaynaklardan özetlenerek aktarılacak olursa Yorgancıoğlu'nun yaşamöyküsü şu şekilde verilebilir: Bugün Kıbrıs'ın Rum kesiminde bulunan Baf kazasına bağlı Çıralıköy (Lemba)'de 1942 yılında doğan Yorgancıoğlu, ilköğrenimini köyünde tamamladı. Ortaöğrenimine Baf Kurtuluş Lisesinde başladı ancak 1955-1958 arasında Türk-Rum çatışmaları nedeniyle köyü Mağusa'ya bağlı Afanya köyüne taşınınca öğrenimine Lefkoşa Türk Lisesinde devam etti. Taşınan köyler 1960'ta yerlerine dönünce lise öğrenimini Baf Kurtuluş Lisesinde tamamladı. Aynı yıl yük-

seköğrenim için Ankara'ya gitti. Burada öğrenci iken Kıbrıs'ta iyice artan Rum saldırılarına karşı direnmek amacıyla ülkelerine dönmek isteyen Türkiye'deki diğer Kıbrıs Türkü öğrencilerle birlikte 1964'te Erenköy çıkarılmasına katıldı. 1966 yılında tekrar Ankara'ya dönüp Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. İki yıl Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsünde, bir yıl da Tarsus Özel Kolejinde çalıştıktan sonra Kıbrıs'a döndü. Kıbrıs'ta edebiyat öğretmeni olarak Namık Kemal Lisesi, Lefke Gazi Lisesi, Lefke Sanat Okulu ve Canbulat Lisesinde çalıştı. 1976 yılında müdür yardımcısı olarak atandığı Namık Kemal Lisesinin 1992-1995 arasında müdürlüğünü yaptı ve 1995 yılında emekliye ayrıldı. Öğretmen olup Kıbrıs'a döndüğü ilk yıllardan itibaren Kıbrıs Türk halk kültürünün bir an önce derlenip kayıt altına alınması gerektiği yönündeki düşünceleri çerçevesinde ayrıntılı alan araştırmaları yapıp kitaplar yayımladı. Aynı zamanda tiyatro, öykü ve roman gibi edebî türlerin yanı sıra Erenköy çıkarması, eğitim ve Kıbrıs'ta zeytincilik gibi farklı konularda da kitaplar kaleme aldı. 14 Eylül 2021'de 79 yaşında vefat etti. (Öznur, 2021, 2022; Bozkurt, 2021)

Kıbrıs Türk Halk Bilimi Araştırmacısı Olarak Oğuz M. Yorgancıoğlu

1960'lı yıllarda Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde Türk Dili ve Edebiyatı eğitimi alan Yorgancıoğlu, bu eğitimin etkisi ve katkısıyla da olsa gerek, 1968'de geri döndüğü Kıbrıs'ta hem yazılı edebiyatın geliştirilmesi hem de sözlü kültür ürünlerinin derlenip kayıt altına alınması gerektiğini düşünür. Yaşamı boyunca da bu düşünce çerçevesinde çalışmalar yapıp kitaplar yayımlar. Yorgancıoğlu'nun, bu konuyla ilgili, birçok kitabının arka kapağı ya da giriş kısmında kısaca aktarılan bilgiler özetle şöyledir:

Yazarın 1960'lı yıllardaki düşüncesine göre Kıbrıs'ta bir Türk edebiyatı yaratılmalı idi. O güne kadar yazıp çizenler vardı ama iki elin on parmağını geçmiyordu. Yazılanlar da halka ulaşmış değildi. Çünkü o günlerde okuma yazma bilenler pek azdı. Onun için yazılanlar gazete sayfalarında kalmıştı. Ama halk kültürü çok yaygındı. Yazar, düşüncesini gerçekleştirmek için, köy köy gezerek halk kültürünü derlemeğe girişti. Çocuk oyunlarını, manileri¹, masalları, ninnileri, atasözü ve deyimleri, kıyafetleri, beslenme şekillerini, evlilikleri, kısacası Kıbrıs Türk yaşamının her şeklini tespit edip yayımladı. (Yorgancıoğlu, 2009, s. 5-6)

¹ Çalışmada Yorgancıoğlu'nun eserlerinden yapılan doğrudan alıntılarda yazım ve noktalama konusunda kendi tercihlerine bağlı kalmış, eserlerdeki ifadeler düzeltme anlamında müdahale edilmeden aktarılmıştır. Alıntılarda buradaki “mâni” sözcüğünün “mani” şeklinde yazılması gibi Türk Dil Kurumunun bugünkü yazım kurallarına uymayan kullanımlar (*adet, hikaye, taktir, alem, her hangi* vb. yazımlar) bu durumdan kaynaklanmaktadır.

Kendisinin de ifade ettiği üzere Yorgancıoğlu sadece düşünen ve düşündüklerini beyan eden biri değil, aynı zamanda bunları hayata geçiren de biridir. Bu bakımdan yayımladığı kitaplar, onun bu yöndeki hem düşüncelerinin hem de çabalarının somutlaşmış şekilleridir. Dolayısıyla Yorgancıoğlu'nun çalışmaları, Kıbrıs Türk kültür ve edebiyatıyla ilgili önemli birer veri kaynağı olmalarının yanında onun halk bilimi araştırmacısı olarak nasıl bir profile sahip olduğuna dair önemli ipuçları da içermektedir. Bu çerçevede Yorgancıoğlu'nun, yayımladığı kitaplardan hareketle, Kıbrıs Türk halk kültürü araştırmacısı olarak sergilediği özellikleri şu şekilde başlıklar hâlinde incelemek mümkündür:

Yorgancıoğlu'nun Kitapları ve Çalışmalarının Genel Niteliği

Giriş bölümünde de ifade edildiği üzere Yorgancıoğlu, farklı tür ve niteliklerde çalışmalar yapıp kitaplar yayımlamış çok yönlü bir kişidir. Ancak bir eğitimci, halk bilimci, sanatçı ve araştırmacı kimlikleriyle meydana getirdiği çalışmalar bütünlüklü olarak ele alındığında Yorgancıoğlu'nun dünyaya tamamen Kıbrıs ve Kıbrıs Türklüğü penceresinden baktığı görülür. Çünkü kitaplarının hepsi için geçerli en önemli ortak nokta, çok büyük bir kısmının tamamında, birkaçının da bölümlerinde ya da satır aralarında Kıbrıs'ın, Kıbrıs Türklerinin ele alınmış olmasıdır. Bu çerçevede ikisi hariç tüm kitapları doğrudan Kıbrıs Türkleriyle ilgilidir. Söz konusu iki kitabı ise Kıbrıs'ı da içermekle birlikte genellenebilir özelliktedir. Bu kitaplarının biri *Resimli Yaş Destanı*, diğeri de *Beşikten... Mezara Eğitim* adlı çalışmasıdır. Ancak her iki kitapta da -satır aralarında bile olsa- Kıbrıs Türklüğü mutlaka yer almaktadır. Örneğin *Beşikten... Mezara Eğitim* kitabında çok farklı başlıklar hâlinde ve evrensel standartlar dâhilinde genel olarak eğitim konusu ele alınır. Ancak bu kitabın 44. Bölümü, "Kıbrıs Türk Üniversiteleri" (s. 679-701) başlığını taşımaktadır. *Resimli Yaş Destanı* ise ilerleyen bölümlerde daha ayrıntılı değinileceği üzere, ana rahmine düşmesinden ölümüne kadar insan yaşamını konu alan 144 kıtalık bir destan metnini içerir. Bu destana konu edilen insanın kimi özellikleri genel olarak Türklere hatta yeryüzündeki herhangi bir insana genellenebilir niteliktedir ancak ayrıntılara dikkat edildiğinde aslında anlatılan insanın kültürel anlamda Kıbrıs Türkü olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin şu dörtlükte genel olarak "diş buğdayı/hediği" denen uygulama anlatılmaktadır:

"Gollifası kaynatılır süzülür

Otuz ikisi bir ipliğe dizilir

Boncuk gibi boyuncuğ'na asılır

Dişleri tamam çıksın diye çocuğun" (s. 17)

Ancak bu dörtlükteki, “içine badem, fıstık içi ve nar tanesi konarak yenen kaynatılmış buğday”ı ifade eden (Yorgancıoğlu, 2000, s. 524) “golli-fa” sözcüğü, bu dörtlüğü Kıbrıs Türk kültürüyle ilişkili hâle getirmektedir. Söz konusu destandan bu nitelikte birçok örnek verilebilir. Nitekim bu destanın Kıbrıs Türkleriyle ilgili çok sayıda etnografik bilgiyi içerdiği Elmira Memmedova (2013, s. 243, 258-259) tarafından da dile getirilmektedir.

Yorgancıoğlu, bir Kıbrıs Türk aydını olarak ideallerini gerçekleştirmek üzere farklı farklı alanlardaki araştırmalarını içeren kitaplar yazmıştır. Bu konuya dikkat çeken Mehmet Yardımcı (2000, s. 188), Yorgancıoğlu hakkında: “Öyle ki yayınlanan eserleri incelediğimizde Kıbrıs tarihinden tutun da edebiyatına, folkloruna kadar her alanda bilgilere rastlamak mümkündür.” değerlendirmesini yapar. Nitekim kitaplarının yaklaşık yarısı doğrudan Kıbrıs Türk halk kültürüyle ilgili derleme ve inceleme çalışmaları, diğerleri ise çeşitli türlerdeki edebî eserler ve farklı konulardaki araştırmalarıdır. Ancak dikkatle bakıldığında, doğrudan halk bilimi alanında olmayan kitaplarının da satır aralarında Kıbrıs Türk halk kültürüne dair çok önemli ayrıntıların yer alabildiği görülmektedir. Bu bakımdan Yorgancıoğlu’nun istisnasız tüm kitapları Kıbrıs Türk halk kültürüyle ilişkilendirilebilir durumdadır. Dolayısıyla halk bilimci olarak Yorgancıoğlu’nu doğru değerlendirebilmek için tüm çalışmalarını göz önünde bulundurmak isabetli olacaktır. Bu çerçevede Yorgancıoğlu’nun yayımlanmış eserleri, tür ve konu ayrımı yapılmadan kronolojik olarak şöyle sıralanabilir:

1. *Erenköy Şehitler Albümü* (Ahmet Yorgancıoğlu ile), Canbulat Basımevi, Mağusa 1969.
2. *Kıbrıs Türk Folklorundan Derlemeler/Mâniler*, Canbulat Basımevi, Mağusa 1969.
3. *Okulda* (3 perdelik piyes), Canbulat Basımevi, Mağusa 1970.
4. *Birinci Manga* (3 perdelik piyes), Bozkurt Gazetesi (tefrika), Aralık 1974.
5. *Kıbrıs Türk Folkloru*, Canbulat Basımevi, Mağusa 1980.
6. *Sana Bir Hikâye Anlatayım Mı?* (Hikâyeler), Canbulat Basımevi, Magosa 1984.
7. *Enosis Canavarına Vurulan İlk Hançer/Olayların 25. Yılında Erenköy*, Dörtrenk Matbaacılık, Magosa 1989.
8. *Kıbrıs Türk Çocuk Oyunları*. Ada-M Basın Yayın, Lefkoşa 1997.
9. *Kıbrıs Türk Folklorundan Derlemeler/Masallar*, Arif Basımevi, Mağusa 1998.
10. *Kıbrıs’ta Zeytincilik*, Zeytin ve Zeytinyağı, kendi yayını, Mağusa 1999.

11. *Resimli Yaş Destanı*, kendi yayını, Lefkoşa 1999.
12. *Kıbrıs Türk Folkloru*², (genişletilmiş 2. baskı), y.y. 2000.
13. *Ne Farkımız Var?* (Hikâyeler), Mert Temel Basımevi, Gazimağusa 2002.
14. *Hasanbulliler/Eylemleri ve Haklarında Yazılan Destanlar*, Arif & Canbublat Basımevi, Mağusa 2005.
15. *Kıbrıs Türk Folklorundan Derlemeler/Masallar 2*, Arif & Canbublat Basımevi, Mağusa 2006.
16. *Kıbrıs Türk Ninnileri*, Arif & Canbublat Basımevi, Mağusa 2006.
17. *Köklerimiz Nasıl Sallandı?* (Roman), Umay Yayınları, İzmir 2007.
18. *Lefke Savunması ve Öğretmenler*, Arif & Canbublat Basımevi, Mağusa 2008.
19. *Köklerimiz Tek Tek Sökülüyor* (Roman), Canbublat Basımevi, Mağusa 2009.
20. *Beşikten... Mezara Eğitim*, Okman Printing Ltd., Mağusa 2012.
21. *Tutunabilen Son Kök/Ellinci Yılında Erenköy* (Roman), kendi yayını, Lefkoşa 2014.
22. *Değişen/Gelişen/Unutulan Meslekler*, KTEZO Yayınları, Mağusa 2015.
23. *Lembalılar/Soyağacı Araştırması*, kendi yayını, Mağusa 2019.

Bu listedeki 23 kitabın 11'i, doğrudan Kıbrıs Türk halk kültürü ile ilgilidir. Yorgancıoğlu'nun bu üretkenliğinin arka planında uzun süreli, titiz ve sistemli çalışma alışkanlığı vardır. Bu çerçevede derlemeler yapmak üzere Kıbrıs'ı yıllarca köy köy gezmiştir. Örneğin 2005 yılında yayımlanan *Hasanbulliler* kitabının başındaki "Teşekkür" bölümünde, kitabı hazırlamak üzere fiili olarak beş yıl çalıştığını, bu amaçla Kıbrıs'ın Rum kesimine gidip Rumlarla da görüşmeler yaptığını aktarır. *Lembalılar* kitabında ise yine "Teşekkür" başlığı altında kitap için yaptığı araştırmanın tam 10 yıl sürdüğünü, araştırma için her ailenin evine tek tek gittiğini belirtir.

² Yorgancıoğlu'nun özellikle halk bilimsel kitaplarının birçoğunun, ilerleyen yıllarda yeni baskıları yapılmıştır. Söz konusu yeni baskılarda elbette önemli eklemeler bulunmaktadır. Ancak ilk baskısı 1980'de yapılan *Kıbrıs Türk Folkloru* kitabının, 2000'de yapılan ikinci baskısında kitabın başka ve yeni bir kitaba dönüştüğünü iddia etmek hiç de yersiz olmaz. Öyle ki ilk baskısı 187 sayfa olan kitabın 2000'deki baskısı büyük boy ve 536 sayfadır. Bu nedenle Yorgancıoğlu'nun eserleri listelenirken bu kitabın "genişletilmiş ikinci baskı"sı başka bir kitap olarak değerlendirilmiştir.

Folklor Ürünlerine ve Folklor Araştırmalarına Bakışı

Dünyada folklor çalışmalarının Avrupa’da doğduğunu ifade eden Dursun Yıldırım, bu doğuşu hazırlayan sebeplerin coğrafi keşiflere kadar uzandığını, ardından Rönesans ve Reform hareketlerinin Avrupa’nın toplumsal ve zihinsel yapısında köklü dönüşümlere neden olduğunu ve bu süreçte romantizm akımının uyandırdığı ilgiyle de halk ve halk edebiyatı kavramlarının ortaya çıktığını belirtir. Yıldırım’a göre Alman filozofu Herder’in, “milliyet, millî ruh, millî edebiyat, millî kimlik” gibi konularda başvurulacak tek kaynak olarak “halk”ı göstermesi ve *Volkslied* ‘halk şarkısı’, *Volksseele* ‘halk ruhu’, *Volks Glaube* ‘halk inancı’ gibi kavramları ortaya atmasıyla birlikte bu süreçte gerçekleştirilen Fransız İhtilali nedeniyle de “halk” ve “milliyet” kavramları iyice önem kazanır. Kültürel evrim teorisi de milletlerin; geçmişlerine, asıl kimliklerine yönelik araştırmalar yapmaları ihtiyacını doğurur. Halk bilimi de tüm bu bağlamda gerçekleştirilen çalışmaların hazırladığı zeminde doğup gelişmeye başlar (Yıldırım, 1998, s. 40, 43). Bu tespit ve değerlendirmelerde de işaret edildiği üzere dünyada halk bilimi çalışmalarının başlaması, temel motivasyonunu milliyetçilikten alır. Türkiye’de de 1910’lu yıllarda başlayan halk bilimi çalışmaları aynı motivasyonla gerçekleştirilir. Halk biliminin bağımsız bir disiplin olarak ortaya çıktığı 19. yüzyılın ilk yarısında Grimm Kardeşler, Alman halk masallarını derleyip yayımlarken de; Finlandiya’da Elias Lönnrot, Fin destanı Kalavela’yı derleyip yayımlarken de bu motivasyonla hareket etmişlerdir ki aynı motivasyonun, yaklaşık 100 yıl sonra bile olsa Türkiye’de de bulunması çok normaldir. Bu çerçevede Türkçülük düşüncesini sistemleştiren ve Türkiye’de halk bilimi çalışmalarının başlamasına da öncülük eden Ziya Gökalp; millî bilincin uyandırılmasında ve millî kültürün ortaya çıkarılmasında, Herder’in dediği gibi halk hayatına gidilmesi gerektiğini öne sürer ve Herder’den ödünç aldığı “Halka Doğru” ilkesini Türkçü düşünce sistemine yerleştirir (Çobanoğlu, 2009, s. 1002). Bu anlamda, tüm çalışmalarının odak noktasına Türkçülük, milliyetçilik ve halkçılık kavramlarını koyan (Dizdaroğlu, 1974a, s. 6954) Ziya Gökalp; halktan doğan, halk kaynağına dayanan her şeyin önemine vurgu yapar (Dizdaroğlu, 1974b, s. 7030).

Sistemli olarak Türkiye’den yaklaşık 50 yıl sonra başlamış olan Kıbrıs Türk halk bilimi çalışmalarında da yine temel motivasyon kaynağının -dünya ve Türkiye’dekiyle uyumlu bir şekilde- milliyetçilik olduğu görülür. Bu anlamda birçok Kıbrıs Türkü gibi Oğuz M. Yorgancıoğlu da; adada Türk oldukları için önce İngiliz yönetimince ötekileştirilen, ardından da Rumlar tarafından düşmanlaştırılıp yok edilmeye çalışılan bir milletin mensubu olarak yakın vadede kendilerini korumak için bir savunma

kalkanı, orta vadede varlıklarını sürdürebilmek için kültürel anlamda bir beslenme enstrümanı, uzun vadede ise kendilerini ve geleceklerini teminat altına alacak bir sigorta ve yatırım programı olarak milliyetçilik düşüncesine sarılır. Diğer tüm çalışmalarıyla birlikte Kıbrıs Türk halk kültürünün derlenip kayıt altına alınması ve yayımlanması yönündeki çalışmaları da büyük oranda bu düşünceye dayanır. Bu anlamda Yorgancıoğlu'na göre, manevi yönü zarar görmüş ve hayat felsefesini yitirmiş bir toplum yok olmaya mahkûmdur ve toplumun manevi yönü ile hayat felsefesini folklor meydana getirir. Bu yöndeki düşüncelerini *Kıbrıs Türk Folkloru* kitabının “Önsöz”ünde şöyle ifade eder:

Toplumun günlük hayatından başlayarak, oyunlarını, doğum, evlilik, ölümle adet ve törelerini, köy hekimliğini doğru veya batıl inançlarını, yemeklerini, tatlılarını, çeşitli olaylar karşısındaki ruh hallerini, manilerini, deyimlerini, atasözlerini, tekerlemelerini, bulmacalarını, fıkra hikaye ve masallarını kısacası hayat felsefesini tespit ettim.

Bu çalışmaya neden giriştim? Her aklı başında kişinin taktir edeceği gibi insanlık günden güne değil, saatten saate değişmekte ve toplumumuz da herhangi bir toplum gibi buna uymaktadır. 10-15 sene sonrasına kadar eskiye yaşatan bütün ‘ihtiyarların’ öteki aleme göçeceği ise su götürmez bir gerçektir. Bunun sonucu olarak bütün sözlü kültürümüz onlarla birlikte kaybolacak, unutulacaktır. Bence bu, kendi geçmişimizden kopma felaketidir. Çünkü insanlık ne kadar yükselirse yükselsin, tamamıyla maddi olamaz. Manevi yönü daima ağır basar. Folklor ise, toplumun manevi yönüdür. Onun günlük olaylar karşısında gösterdiği tepkidir, hayat felsefesidir, hayat yörüngesidir. O, bu değeri kaybettiği an, benliği zayıflayacak, yabancı kültürlerin tesirinde eriyecektir. Bu durum ise o toplumun dünya yüzünden silinmesi demektir. Her hangi bir toplum için bundan daha acı bir sonuç olamaz. Kendi manevi değerini gelecek nesillere miras bırakmayan toplumlar dünyadan silinirler. Aksine, kendi benliklerini kiskançlık derecesinde saklayıp yaşatan toplumlar binlerce sene sonra ortaya birer millet ve devlet halinde çıkabilmişlerdir. (s. 12)

Elbette bilgi sahibi ve öngörülü bir araştırmacı olarak Yorgancıoğlu, daha ilk derleme çalışmalarına başlarken Kıbrıs Türk halk kültürünün tespit edilip kayıt altına alınması konusunda geç kalındığının ve bu geç kalmışlığın her geçen gün biraz daha ağır sonuçlar ortaya çıkarabileceğinin farkındadır. Bunu, bugüne göre çok erken denebilecek bir dönemde, 25 Şubat 1983'te Lefkoşa'da gerçekleştirilen I. Halkbilim Paneli'nde, Türk-lük vurgusu da yaparak şu sözleriyle dile getirir:

Bu güne dek Kıbrıs'ta ne bilimsel, ne de duygusal yönlerde tam bir araştırma yapılmış değildir. Yapılan araştırmalar kişiseldir. Kişilerse madde-ten yeterli olamazlar ve her yanı araştıramazlar. [...] Durum ne olursa olsun biz Kıbrıslı Türkler olarak kendi folklorumuzu zaman kaybetmeden (bir-iki yıl içinde) ekip çalışması yaparak duygusal değil bilimsel yön-

den araştırıp sınıflandırmak ve değerlendirmek zorundayız. [...] Biz Türk toplumu olarak buna yeni girişiyoruz. Eğer bilimsel bir araştırmayı gerçekleştirir ve bir Kıbrıs Türk Etnografya Müzesi, bir Kıbrıs Türk Sanatlar Müzesi kurabilirsek gelecek kuşaklarımıza iyi bir kültür mirası bırakmış olacağız. Böyle bir miras gelecek kuşaklarımızı kültür yönünden, sanat yönünden, yazım yönünden, dolayısıyla ekonomik yönden olumlu yollara götüreceği tartışılmaz. Gerçekte yaşadığımız zaman süratle değişim zamanıdır. Teknik değişimler son süratle oluyor. Ama değişen teknoloji içinde Türk gibi düşünerek, Türk gibi duyarak çağdaşlaşmak çok daha güzel olsa gerek. (Yorgancıoğlu, 1986, s. 70-71)

Adanın kültürel anlamda kozmopolit yapısının elbette farkında olan Yorgancıoğlu, Kıbrıs Türk folklor ürünlerine “biz” bilinciyle yaklaşır ve bu bakımdan canlı tutulmaları gerektiğine inanır. Kıbrıs’ta yüzyıllarca bir arada ve iç içe yaşamının sonucu olarak Türk ve Rum kültürleri arasında alışverişlerin doğal olarak gerçekleştiğine dikkat çeken Yorgancıoğlu, örneğin “Bu arada müziğin, hatta müzik aletlerinin de kaynaştığı görülecektir.” belirlemesini yapar. Ancak burada şu noktanın altını çizer: “Önemli olan bize ait olanları tekrar canlandırmak, topluma kazandırmaktır” (Yorgancıoğlu, 1986, s. 59). Bu bakımdan folklor ürünlerinin tespit edilmesinin, toplumun benliğini yitirmemesi adına “Türk aydını” için öncelikli görevlerden biri olduğunu düşünür. Bu düşüncelerini de yine *Kıbrıs Türk Folkloru* kitabının “Önsöz”ünde şu sözlerle ifade eder: “Bu gerçekler ortada dururken Türk Toplumu benliğini neden yitirsin, neden unutsun. Hiç olmazsa tespit edilmeli ki icabı halinde el altında bulunsun. Kanıma göre ‘Türk Aydınına’ düşen en büyük görev budur. Bunu gerçekleştirdiği gün toplum gerçek benliğini bulmuş olacaktır” (s. 13).

Yorgancıoğlu’nun, folklor algısı çerçevesinde değinilmesi gereken son bir nokta da folklor çalışmalarının ideolojik aygıtı dönüştürülme potansiyeli taşıdığının farkında olmasıdır. Bu anlamda Yorgancıoğlu (1986, s. 65), Rumların topladığı “Kıbroloji Kongresi”ne işaret ederek şu değerlendirmeyi yapar: “Halkbilim yöntemlerini kullanılacağı amaca bağlı olarak şöyle özetleyebiliriz: Eğer ilmî amaca yönelikse, farklı yöntemlerden elde edilecek sonuç değişmez. Ama siyasi amaca yönelikse işin içine tahrifler karışır ve etkili bir silâh olarak kullanılır”. Aynı noktayı, yine *Kıbrıs Türk Folkloru* kitabının “Önsöz”ünde ve yine Kıbrıs Rumlarının bu alandaki kimi çalışmalarına değinerek: “Demek ki folklor icabı halinde siyasi koz olarak kullanılabilecek kadar önemlidir.” (s. 12) sözleriyle ifade eder. Yorgancıoğlu’nun adadaki Rum kültürü çalışmalarından hareketle dile getirdiği bu sözlerle aslında, Kıbrıs Türk halk kültürüyle ilgili çalışmaların kurumsal anlamda ideolojik altyapısına gerektiği kadar önem verilmediğine, bu açıdan farkındalık düzeyinin yeterince gelişmediğine dikkat çekmek istediği söylenebilir.

Kıbrıs Türk Halk Bilimi Çalışmalarındaki Öncülük Rolü

Kıbrıs'ta gerçek anlamda Türk halk bilimi çalışmaları; 1960'ların sonlarında, daha sistemli olarak da 1970'lerde başlar. Yorgancıoğlu, hem bu çalışmaların başlamasında hem de yaşamının sonuna kadar devam ettirilmesinde öncülük eden birkaç isimden biridir. Bu durum konuyla ilgili birçok araştırmada açık açık ifade edilir. Örneğin Fikret Türkmen ve Burak Gökbulut (2009, s. 2206), Yorgancıoğlu'nu "Kıbrıs Türkleri arasında halk bilimi veya folklorun tanınmasını sağlayan ve bu yönde değerli çalışmalar yapan ilk ve önemli isimler arasında" sayarlar. Benzer şekilde Gürkan Gümüşatam (2022, s. 32) da Yorgancıoğlu'nu, "Halk bilimi araştırmalarının Kıbrıs Türk toplumunda tanınmasını sağlayan ve Kıbrıs Türk halk kültürünü belgeleyen ilk isimlerden biri" şeklinde nitelendirir.

Kıbrıs Türk halk bilimi çalışmalarında Yorgancıoğlu'nun öncülük rolü, çalışmaların sadece başlatılmasında değil, devam ettirilip sistemli bir yapıya kavuşmasında da sürer. Bu bakımdan yaptığı birçok çalışma "ilk" olma özelliğini de taşır. Örneğin ilk baskısı 1969'da yapılan *Kıbrıs Türk Folklorundan Derlemeler/Mâniler* kitabı, tamamen Kıbrıs Türk mânilerinden oluşan ilk kitaptır. İlk baskısı 1980'de, genişletilmiş ikinci baskısı ise 2000 yılında yapılan *Kıbrıs Türk Folkloru* adlı kitabı, Kıbrıs Türk halk bilimiyle ilgili geniş kapsamlı ilk eserdir. Bu kitap özellikle 2000 yılındaki baskısıyla birlikte bugün de bu kapsamdaki tek eser niteliğindedir. Bu çerçevede Zeki Akçam (2007, s. 156) *Kıbrıs Türk Folkloru* kitabı için "Kıbrıs Türk folkloru hakkında geniş çaplı derleme yapılmış olan ilk eser" değerlendirmesini yapar. Akçam ayrıca, kitapta dünyanın yaratılışıyla ilgili metinlerin yer aldığına dikkat çeker ve "Bu bilgiler Kıbrıs Türk halk kültüründe ilk defa bu çalışmada derlenmiştir." (Akçam, 2007, s. 156) belirlemesini yapar.

Yorgancıoğlu'nun vefatı üzerine kaleme aldığı yazıda İsmail Bozkurt, onun öncülük rolü bağlamında şu değerlendirmeleri yapar:

Çok yönlüydü ve değişik alanlarda özgün araştırmalar yaptı, özgün eserler yayımladı. Bizimle ilgili en kapsamlı ve bütüncül halkbilim kitabını o yazdı. Derlemeci³ değildi, özgün çalışmalar yaptı. Özgünlükleri yanında çoğu çalışmaları bizde "ilk" olma özelliği taşır. Halkbilimci ve kültür araştırmacısı olarak yayımladığı eserler geniş bir yelpaze oluşturur ve kitap isimleri bile çeşitliliği gösterir. (Bozkurt, 2021)

³ Buradaki "derlemeci" sözcüğü, halk bilimsel anlamda sözlü kaynaklardan derleme yapmakla ilgili değildir. İsmail Bozkurt, Yorgancıoğlu ile ilgili olarak burada "derlemeci değildi" derken onun, daha önce farklı kaynaklarda yayımlanmış metin ve bilgileri toplayıp bir araya getiren, yani kolaj niteliğinde çalışmalar yapan bir araştırmacı olmadığını anlatmaktadır.

Kıbrıs'ta, özellikle Türklerin Rumlara karşı varlık-yokluk mücadelesi verdiği bir dönemde, yani sözün tam anlamıyla bir ölüm kalım savaşı söz konusuysa kültür ve halk bilimi konularına kafa yormak, henüz bu anlamda yeterince bilinç sahibi olmayan bir toplumsal yapıda anlaşılacak açısından oldukça zorlayıcı bir çabadır. Üstelik daha önce yeterince çalışma yapılmamış ve toplum tarafından önemi henüz fark edilmemiş bir alanda öncü olarak bu çalışmaları gerçekleştirmek daha da zorlayıcıdır. Yorgancıoğlu da bu zorluklarla karşılaşmıştır. İlk baskısı 1969'da yapılan *Kıbrıs Türk Folklorundan Derlemeler/Mâniler* kitabının üçüncü ve dördüncü baskısında yer alan “Üçüncü Baskıya Birkaç Söz” başlıklı bölümde bu durumu ve zamanla sonrasında gelinen durumu şöyle değerlendirir:

Bundan yirmi yedi yıl önce 1969'da MÂNİLER kitabımı baskıya verirken, tek düşüncem vardı. Kıbrıs Türk Kültürünü yazıya döküp ebedileştirmek... Çok süratli bir değişim geçiriyorduk. Kıbrıs'ta iç harb vardı ve yaşlılar ölüyordu. Eskiye bilenler azalıyordu. Herkes can ve geçim derindeydi. Benim mani derlememi tuhaf hatta alaylı bir gülümseme ile karşıyorlardı. Her şeye rağmen kitap yayınlandı. [...] Bu yirmi yedi yıl içinde, siyasi ve askeri durum değişti. Sorunlar değişti. Ekonomik şartlar değişti. Kültür seviyesi değişti. Folklorla önem verilmeğe başlandı. (Yorgancıoğlu, 2003, s. 1)

Yorgancıoğlu, toplumun başlarda folklorla yönelik olumsuz bakışına rağmen çalışmalarını kararlı bir şekilde sürdürmüştür. Aslında bunu, öngörülü ve vizyoner bir araştırmacı ya da aydın olmak şeklinde anlamlandırmak mümkün. Bu anlamda Türkiye'deki halk bilimi çalışmalarının tarihine bakıldığında da hem Yorgancıoğlu'nun toplumsal şartların olumsuzluğuna rağmen Kıbrıs Türk halk kültürüyle ilgili araştırmalar yapıp kitaplar yayımlamasını hem de çevresindekilerin bu çalışmalara olumsuz ya da küçümseyici bakışını çağrıştıran örnekler yaşandığı görülmektedir. Bunlardan biri, Yorgancıoğlu'nun öncülük durumuna benzer: Türkiye'de daha 1920'lerdeki savaş yıllarında, Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde bir “Hars Dairesi” kurulur ki bu dairenin görevi Türk halk edebiyatını derlemek ve bu alandaki çalışmaları yayımlamaktır (Başgöz, 1998, s. 78). Bir diğer örnek ise Yorgancıoğlu'nun çalışmalarına “alaylı bir gülümseme” ile bakan çevresindekilerin durumuna uygundur. Üstelik bu örnek, kültür konularında Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki vizyoner duruşun, aradan 30 yıl bile geçmeden nasıl ve nerelere savrulabildiğini göstermek açısından da önemlidir. Şöyle ki Türkiye'de halk bilimi çalışmalarının kurumsallaşmasında yönlendirici bir isim olan Pertev Naili Boratav'ın, 1948 Tasfiyesi'nde üniversiteden atılması sürecinde TBMM'de yaşanan tartışmalarda “folklor”la ilgili çok ilginç görüşler dile getirilir. Üstelik bu görüşlerin sahibi, yıllarca

öğretmenlik ve yöneticilik yapmış eğitimci kökenli bir milletvekili olan Emin Soysal'dır. Soysal, üniversitede okutulan folklor dersleri hakkında *TBMM Tutanak Dergisi*'nde de bulunan şu değerlendirmeleri yapar:

Arkadaşlar, burada asıl ciddi işler bırakılıp folklor diye birtakım dersler okutuluyor. Folklor yani halk edebiyatı. Bu derste ne okutulur bilir misiniz? Dadaloğlu'nun, ferman padişahın dağlar bizimdir, gibi şeyler, Köroğlu'nun destanı, Karacaoğlu'nun hikayeleri, biraz da kocakarı ve nelerimizden kalma hikayeler. Fakat bunların bir kısmının üzerinde aylarca durulur ilim diye. Biz bunun için ayda ne veririz bilir misiniz? 800 ila bin lira. Ciddi işler şöyle durur, yalnız Dadaloğlu'nun, Köroğlu'nun, Karacaoğlu'nun türkü ve masalları için ayda 800, bin lira verip ders ihdas etmek: ne zengin devletiz be! (Gülüşmeler) (6.7.1948: 786). (Karaaslan Şanlı, 2011, s. 121)

Yorgancıoğlu'nun 1960'ların sonlarında başladığı Kıbrıs Türk halk kültürüyle ilgili çalışmaların da, o dönemde genel olarak toplum tarafından -Soysal'ın ifadesiyle- "asıl ciddi işler bırakılıp folklor diye" ciddi ve önemli olmayan işlerle uğraşmak şeklinde algılandığı anlaşılmaktadır. Ancak Yorgancıoğlu'nun ortaya koyduğu eserler, hem olumsuz bakışlara rağmen başladığı misyon ve vizyonla yaşamı boyunca çalışmalarını sürdürerek bu alanda öncülük ettiğini hem de böylece Kıbrıs Türklerinin, halk bilimi çalışmalarıyla ilgili ön yargılı görüşlerinin değişmesine de aracılık ettiğini göstermektedir. Bu bakımdan Yorgancıoğlu, yerinde bir tespitle, "Kıbrıs Türk folklorunda çığır açan" (Yardımcı, 2000, s. 194) bir araştırmacı yazar olarak da değerlendirilmektedir.

Derlediği Ürünler Üzerindeki Çalışmaları ve Alanda Yenilik Arayışları

Halk bilimsel malzemeleri alana çıkıp sözlü kaynaklardan derlemek başlı başına bir iştir. Derlenmiş malzemeler üzerinde incelemeler yapmak ve bunları çeşitli açılardan tartışıp sonuçlara ulaşarak yeni öneriler ortaya koymak ise apayrı bir mesaidir. Yorgancıoğlu bunların her ikisini de başarılı bir şekilde gerçekleştirmiştir.

Yorgancıoğlu'nun doğrudan halk bilimiyle ilgili kitapları, özü itibarıyla Kıbrıs Türk halk kültürüne dair alana çıkılarak yapılmış derlemelerden oluşur. Ancak bu kitapların hemen hepsinde, özellikle başlangıçtaki giriş bölümlerinde, kitaba konu edilen ürünlerle ilgili tespit ve değerlendirmelerin yer aldığı incelemeler bulunur. Benzer yazılara kimi kitaplarının sonunda da rastlanabilmektedir. Kimi kitaplarının sonunda ise Yorgancıoğlu, yine kitabın konusuyla ilgili olmak üzere daha önce başka yerlerde yayımlanmış makale ya da bildiri hacmindeki çalışmalarına da yer verebilmektedir. Buralarda konuların yer yer alışıldık, bilinen yöntemlerle ele alındığı

görüldür. Örneğin *Mâniler* kitabının “Önsöz” bölümünde mâni türü hakkında ayrıntılı bir inceleme vardır. Burada mâninin tanımı, tasnifi, tür olarak tarihî gelişimi, biçim ve içerik özellikleri gibi konular ele alınır ve sadece Kıbrıs değil, Makedonya ve Bulgaristan Türkleri gibi farklı coğrafyaların mânilerinden de örneklerle yer verilir (s. 9-10). Kitabın sonunda da çeşitli sempozyum ve konferanslarda yaptığı mâniyle ilgili konuşmaların metinlerini aktaran Yorgancıoğlu, buradaki “Maniler Türklüğün Ortak Sesidir” (s. 300-318) başlıklı bildirisinde Kıbrıs, Anadolu, Makedonya, Azerbaycan, Batı Trakya, Kırım, Bulgaristan, Kosova, Gagavuz Yeri, Romanya, Nahcivan gibi farklı coğrafyalarda yaşayan Türklerin mânilerinden örnekleri karşılaştırarak açıklar. Başlığından da anlaşılacağı üzere bu bildirisinde Türk dünyası mânilerindeki ortaklıklardan hareketle Türk kültürünün bütün oluşuna dikkat çeker ve bunu, “Mânilerdeki duygu, düşünce ve dil birliği, Gaspıralı’nın ‘Dilde, Fikirde, İşte Birlik’ düşüncesinin sağlam bir kanıtı değil midir?” (s. 318) sözleriyle açık açık ifade eder. Aslında bunlar, herhangi bir araştırmacının bu konuyla ilgili yapacağı herhangi bir çalışmada uygulayabileceği yöntemlerdir. Ancak Yorgancıoğlu’nun bu bağlamdaki temel farkı, doğal olarak başvurulmuş alışıldık yöntemlerin yanında, konunun farklı açılardan da tartışılabilmesi için yeni bakış açıları geliştirmeye çalışmış ve bunu büyük oranda başarmış olmasıdır.

Yorgancıoğlu’nun folklor ürünleriyle ilgili karşılaştırmalı çalışmaları sadece Türk dünyasıyla sınırlı değildir. Adanın sosyokültürel şartları gereği Rumcaya da belirli düzeyde hâkim olan Yorgancıoğlu, yer yer Kıbrıs Rum halk kültürüne dair de tespit ve değerlendirmeler yapıp bunları Kıbrıs Türk halk kültürüyle karşılaştırır. Örneğin 1983’teki panelde sunduğu bildiride Kıbrıs Türkleri ve Rumlarının folklorlarını; oyun, giyim kuşam, beslenme kültürü, doğum-evlenme-ölüm âdetleri ve toplumsal düşünceler başlıkları altında karşılaştırarak benzerlik ve farklılıklar üzerinde durur (Yorgancıoğlu, 1986, s. 57-65). Ancak bu çerçevedeki en iyi örnek, *Hasanbulliler* kitabıdır. Bu kitap, Kıbrıs’ın İngiliz yönetimine devredilmesinin hemen sonrasında, 1887-1896 yılları arasında eşkıyalık yapan üç kardeşin hem Rumlar hem de Türkler arasında anlatılıp yayılan hikâyelerini konu alan bir destan olan “Hasanbulliler” şiirlerini konu alır. Oldukça titiz ve ayrıntılı çalışılmış olan bu kitapta; destanın Rumca metinleri tek tek tespit edilmiş, bu metinlerin Türkçeleri verilmiş ve bunlar Türkçe metinle karşılaştırılmıştır. Ayrıca metinlerdeki ayrıntılar tarihî gerçekliklerle karşılaştırılarak belgelendirilmeye çalışılmış ve destanın orijinalinin Rumca üretildiği, zamanla Türkçeye de çevrildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bakımdan *Hasanbulliler* kitabı hem yöntem hem de içerik açısından Kıbrıs Türk halk bilimi araştırmalarında ufuk açıcı bir çalışma olma özelliğine sahiptir.

Yorgancıoğlu'na göre mesele Kıbrıs Türk halk kültürü ürünlerini sadece derlemek değil, aynı zamanda derledikten sonra yeni bakış açılarıyla da incelemek ve böylece çıkarımlarda bulunup makul öneriler geliştirebilmektir. Örneğin *Kıbrıs Türk Folklorundan Derlemeler/Masallar* kitabının girişinde yer alan “Masal” başlıklı yazıda (s. 5-6), masalın tanımını aktardıktan sonra, hayal ürünü olarak değerlendirilen masalın gerçeklikle ilişkisini farklı bir bakış açısıyla ele alır. Masallarda olağanüstü/gerçek dışı görülen birçok motifin bugün artık gerçekliğe kavuştuğunu belirtir. Örneğin insanın, yunus balığının karnında değil ama denizaltının içinde denizin dibinde dolaşabildiğini, insanın artık uçabildiğini, uzaydan bile dünyanın her yerinin gözlemlenebildiğini, televizyon ve ekranlı telefonların anında görüntü iletebildiğini vs. belirtir. *Ali Baba ve Kırk Haramiler* masalındaki “Açıl susam açıl!” şifresiyle açılan kapı gibi günümüzde de fotoselli kapıların varlığına dikkat çeker. Tüm bunları, insanlığın bilinmeyen çok uzak bir geçmişte çok üst düzey bir teknolojiye sahip olduğunu, zamanla bunların yıkıldığını ancak bunların toplumsal belleklerde yer ediniş kuşaktan kuşağa aktarıldığını ve artık tekrar oraya doğru ilerlendiğini düşünerek açıklar. Bu çerçevede masallardaki olağanüstülükler/gerçek dışılıklar hakkında farklı görüşler dile getirir. Yine bu kitabın giriş bölümündeki “Masalların Eğitime Katkısı” başlıklı yazıda, kitabın yayımlandığı 1998 yılı için çok yenilikçi denebilecek bir bakış açısıyla şu tespit ve değerlendirmeleri yapar: “Bugün dünyada ve ülkemizde masalın durumu nedir? Televizyona yansımış haliyle Japonya, Almanya, Polonya, İsveç ve Amerika’da masallar çizgi filme dönüşmüştür. Eğitim görevlerini bu yeni halleri ile devam ettiriyorlar. Büyüklerin bile zevkle izleyebilecekleri çizgi filmler var. Ama bizde? Maalesef...” (s. 10). Bu kitapta, masallarla ilgili kimi görüşlerin yeni ve orijinal olduğuna Zeki Akçam (2007, s. 106-107) da dikkat çeker. Akçam (2007, s. 210) ayrıca, Yorgancıoğlu’nun *Kıbrıs Türk Çocuk Oyunları* kitabıyla ilgili olarak, özellikle oyunların işlevleri ve giriş formelleri hakkında yapılmış olan yorumları da “orijinal” olarak değerlendirir.

Yorgancıoğlu, halk kültürü ürünleri ekseninde toplumda meydana gelen değişim ve dönüşümleri de izleyen bir araştırmacıdır. Bu durum, onun doğal olarak yenilikçi bakış açıları geliştirmesine de katkı sunar. Örneğin yine masallarla ilgili ikinci kitabı olan *Kıbrıs Türk Folklorundan Derlemeler/Masallar 2* kitabının ön söz niteliğindeki “Birkaç Söz” başlıklı bölümünde, masalların kendilerini güncellemeleriyle ilgili ilginç tespitler sunar:

Ben de bir araştırmacı olarak masalları derlerken yeni bir şeylerin farkına vardım. İnsanımız hangi bölgede yaşarsa yaşasın aynı konuları farklı şekillerde yorumluyor, farklı şekilde dillendiriyordu. Ben dahil pek çok kişi “Televizyon çıktı, masal bitti” diye düşünüyor ve bunu dile getiriyorduk.

Amma işin aslı hiç de öyle değilmiş. Bu kitaptaki yeni masalları dikkatle okuyan herkes olayların toplum hayatımızın son elli yılından açık izler taşıdığını açıkça görecektir. Demek ki insanımız, üzerinden biraz zaman geçmiş her olayı uzak geçmişte yaşanmış ve ders alınması gerekli örnekler olarak değerlendirmekte, toplum belleğine öyle işlemektedir. (s. 4)

Yorgancıoğlu'nun folklorla yenilikçi bir bakış açısıyla yaklaştığını gösteren örnekler, *Kıbrıs Türk Folkloru* adlı kitabında da yer almaktadır. Bu kitapta Kıbrıs Türk folkloruna dair tespitler, çok çeşitli başlıklar altında verilmektedir. Bu çerçevede beslenme, kahvehane, ekonomi, araç gereç, oyunlar, hijyen, evlilik, doğum, hamilelik, askerlik, dinî inanışlar, giyim kuşam, halk hekimliği, inanışlar, büyü, halk takvimi, falcılık, dua-beddua ve halk edebiyatı ürünleri (efsane, destan, türkü, ağıt, mâni, tekerleme, atasözü, deyim, bilmece, fıkra, masal vb.) gibi çok geniş bir başlık yelpazesinin varlığı dikkat çekmektedir. Ancak burada, kitabın ikinci baskısında yer alan ve yayımlandığı dönemde (2000 yılı) halk bilimi sahası için oldukça yeni denebilecek iki başlık ayrıca dikkat çeker. Bunlar, “Duvar Yazıları” (s. 342-343) ve “Araba Yazıları” (s. 343) başlıklarıdır.

Yorgancıoğlu'nun 2000 yılında yayımlanan kitabındaki bu iki başlık, “Duvar Yazıları” ve “Araba Yazıları”, özellikle o dönem için çok yeni konulardır. Öyle ki Muna Yüceol Özezen'in (2023, s. 408), 2023 yılında yayımlanan makalesinde bile “araba yazıları” konusunda tatmin edici bir literatürün henüz oluşmadığına dikkat çekilir. Bugün literatürde “kamyon arkası sözleri, kamyon yazıları, kamyon arkası yazılar(ı), araba arkası yazılar(ı), araba yazıları, taşıt yazıları ve taşıt edebiyatı” (Özezen, 2023, s. 408) ya da Ali Doğaner'in (2018, s. 27) ilave tespitleriyle “araba arkası/tamponu yazıları” “şoför özdeyişleri, sürücü özdeyişleri” ve “araç yazıları, araba yazıları” gibi adlandırmalarla yer alan bu konu, 1980'li yıllardan itibaren kimi araştırmacıların dikkatini çekmeye başlar (Özdemir, 2012, s. 123). Aynı durum, “duvar yazıları” için de söz konusudur. Nitekim duvar yazılarıyla ilgili literatüre bakıldığında da çalışmaların genel olarak 1980'li yıllardan itibaren başladığı görülür (Emecan, 2007, s. 157-158). Kitabının yayımlandığı 2000 yılında, dünyada ve Türkiye'de çok sınırlı sayıda yayının bulunduğu bu iki konuyu birer başlık hâlinde *Kıbrıs Türk Folkloru* adlı kitabına dâhil etmiş olması, Yorgancıoğlu'nun, hem ilgili literatürü takip ediyor olduğunu hem de halk bilimsel çalışmalarda yenilik arayışı içinde olduğunu göstermesi bakımından çok önemlidir.

Yorgancıoğlu'nun yenilik arayışının başka bir göstergesi, çalışmalarında sadece durum tespiti yapmakla kalmayıp bu durumların sebep ve sonuçlarına dair değerlendirmeler yapıp farklı öneriler de sunmuş olmasıdır. Örneğin *Kıbrıs Türk Ninnileri* kitabının giriş bölümündeki “Ninnilerin

Anlamı ve Değeri” başlıklı yazıda şu tespit ve değerlendirmeyi yapar: “Kıbrıslı Türk annelerin söylediği çok zengin bir ninni/nenni birikimi yoktur[.] Bunda, toplumun yaşadığı zor şartların da eğitim düzeyinin de etkisi olabilir. Hatta 1974 öncesi çok dağınık köylerde yaşandığı için toplumsal kültürün zayıflamasından da kaynaklanabilir.” (s. 10). Aynı kitabın sonundaki “Nenniye Ne Gerek Var?” başlıklı yazısında ise ninninin bebek, birey ve toplum için öneminden söz edip genç/yeni kuşak annelerin mevcut ninni metinlerini beğenmeyebileceğini dile getirir. Böyle bir duruma karşı da yeni ninni metinleri yazılmasını, bunların bestelenmesini ve radyo-televizyonlardaki icralarla yaygınlaştırılmasını önerir (s. 166-167).

Dünyada ve Türkiye’de halk bilimi çalışmaları uzun yıllar sadece derlenip yayımlanmış ürünler üzerinde, metin merkezli yaklaşımlarla gerçekleştirilmiş; ürünlerin yaratılıp icra edildiği sosyokültürel ortam ve şartlara odaklanan bağlam merkezli yaklaşımlara ise -en azından Türkiye özelinde- genel olarak ancak 1980’li yıllardan itibaren yer vermeye başlanmıştır (Çevik, 2004). Bu anlamda Yorgancıoğlu’nun bağlam merkezli yaklaşımları da takip ettiği ve çalışmalarına bu perspektiften de bakma çabasında olduğu görülmektedir. Örneğin *Kıbrıs Türk Folklorundan Derlemeler/ Mâniler* kitabının 4. baskısındaki (2003) giriş bölümünde tanım ve kökene dair açıklamalar yapıp mânileri biçim ve içerik özelliklerine göre sınıflandırır ve ardından “Konularına Göre Mâniler” (s. 14-23) başlığı altında örneklerle mâni tasnifini verir. Ancak söz konusu tasnifin aslında “konu” değil daha çok “bağlam”ı esas aldığı söylenebilir. Nitekim başlığın hemen altında “Mâniler ne zaman ve hangi konu üzerine söylenir?” sorusu vardır ve tasnif bu soruya cevap veren maddeler niteliğindedir. Bağlamı dikkate alan benzer bir yaklaşım, *Kıbrıs Türk Ninnileri* kitabında da görülür. 153 adet ninni metni içeren kitapta her bir ninninin, söylenme bağlamına dair açıklamaların ardından verildiği görülür.

Tüm bu ayrıntılar Yorgancıoğlu’nun Kıbrıs Türk halk bilimi çalışmalarında sadece malzemeler derlemediğini, bunları yenilikçi bakış açılarıyla inceleyip tartıştığını ve çıkarımlarda bulunarak yeni önerilerde de bulunduğu ortaya koymaktadır. Diğer taraftan kitaplarına, derleme çalışmalarıyla tespit ettiği metinlerin yanı sıra konuyla ilgili incelemelerini de eklemesinin, aslında hem genel okuyucular hem de ileride bu konularda çalışmalar yapabilecek araştırmacılar için mümkün olduğunca derli toplu kaynaklar sunmayı amaçlamasından kaynaklandığı söylenebilir.

Bilgilerini Güncelleyip Kendini Geliştirme, Mütevazı ve Gerçekçi Olma Özellikleri

Bilimsel çalışmalarla ortaya konulan bilgiler, yeni gelişmelere bağlı olarak zamanla değişebilir. Bu bakımdan bilim insanları da kendilerini güncellemek durumundadır. Oğuz Yorgancıoğlu da ortaya çıkan yeni verilerle çalışmalarını güncelleyen, bakış açısını ve düşüncelerini değiştirebilen bir araştırmacıdır. Bunu en somut şekliyle kitaplarının yeni baskılarında görmek mümkündür. Örneğin ilk baskısı 1997 yılında yapılan *Kıbrıs Türk Çocuk Oyunları* kitabı 208 oyun içerir ve 233 sayfadan oluşur. 2015'te yapılan ikinci baskıda ise oyun sayısı 224'e, sayfa sayısı da 309'a yükselmiştir. İkinci baskıda, "Birinci baskıda benim gözümünden kaçan ve meraklıların tesbit ettikleri oyunları da derledim." (s. 14) diyerek yıllar içinde yeni oyunlar tespit etmeye çalıştığını açıkça ifade eder. Bu baskıda kitabın sonuna oyun ve oyuncakla ilgili çeşitli araştırmalara, istatistik verilere ve gazete haberlerine atıflar yapan iki yazısı (s. 276-300) ile bir "Çocuk Oyunları Sözlüğü" (s. 301-308) de ekleyerek çalışmasını daha güncel hâle getirdiği görülür.

Kitaplarını güncelleyip geliştirme şeklindeki genişletmeler, yeni baskısı yapılan hemen her kitabında görülür. Ancak Yorgancıoğlu'nun kendini güncellemeye açık olduğunu en net gösteren çalışması, *Hasanbulliler* kitabıdır. *Hasanbulliler*; Kıbrıs'ta yaygın olarak bilinen, âşık tarzı edebiyat geleneği dairesinde değerlendirilebilecek bir destandır. Yorgancıoğlu, çocukluk yıllardan itibaren bildiği bu destanın metnini ilk olarak 1980 yılında yayımlanan *Kıbrıs Türk Folkloru* kitabında aktarır. Bu metni daha önce aktarmış yayınlar da vardır ancak Yorgancıoğlu'nun ilk aktarması, kitabının 1980 yılı baskısındadır. Burada destanın, Kıbrıs kültür tarihinde bilinen bir destancı olan Aynalı'ya ait olduğunu söyler. Aynı bilgiyi, kitabının 2000 yılında yapılan ikinci baskısında da (s. 368) aynen tekrar eder. Ancak zaman içinde ortaya çıkan bilgilerdeki tutarsızlıklar üzerine araştırmalarını derinleştirir ve destanın orijinalinin aslında Rumca üretildiği sonucuna ulaşır. Bu durumu, *Hasanbulliler* kitabında kendisi de açık açık ifade eder (s. 7-8) ve kendisini bu sonuca götüren kanıtları ayrıntılı bir şekilde verir (s. 9-17). Yorgancıoğlu'nun bu konuyla ilgili görüşlerinin değişimini Gürkan Gümüşatam da *Hasanbulliler* ile ilgili çalışmasında şöyle aktarır:

Oğuz Yorgancıoğlu, çocukluk yıllarında destanı Aynalı'dan birçok kere dinlediğini ve destanın ona ait olabileceğini Kıbrıs Türk Folkloru adlı eserinde vurgulamaktadır. Yorgancıoğlu'nun verdiği bu bilgi sonradan yaygınlaşacaktır. Fakat, Kıbrıslı Rumlar tarafından da Hasan Bulliler için söylenmiş Rumca destanlar olduğunu tespit ettikten sonra Yorgancıoğlu'nun bu fikri değişmiş ve ilk Hasan Bulli destanının Kıbrıslı Rum Çapuras tarafından yaratıldığını savunmuştur. (Gümüşatam, 2013, s. 955)

Her ne kadar bilimsellik ilkeleri böyle gerektirse de bir araştırmacının önceki görüşlerinden vazgeçip aynı konuda tamamen farklı bir görüş beyan etmesi pek de kolay değildir. Bu, bilimsel yetkinliğin yanı sıra olgunluk, tevazu ve gerçekçi olmayı da gerektirir. Diğer taraftan, görüş değiştirmese bile yaptığı çalışmada eksiklikler olabileceğini peşinen kabul etmek de aynı özelliklere sahip olmayı gerektirir. Yorgancıoğlu'nun, çalışmalarına yansıyan temel özelliklerinden biri de tam olarak budur. Hasanbulliler destanıyla ilgili görüşlerini değiştirdiği gibi, çalışmalarında eksiklikler olabileceğini de kimi kitaplarında açık açık dile getirir. Örneğin *Kıbrıs Türk Çocuk Oyunları* kitabının girişinde “Yaptığım araştırmalarda (200) ikiyüzü aşkın oyun, bu oyunlarla ilgili kurallar ve oyunlara başlama tekerlemeleri tesbit ettim. Yine de bütün oyunları tesbit edebildiğimi sanmıyorum.” (s. 5-6); *Kıbrıs Türk Folkloru* kitabının ikinci baskısı için yazdığı ön sözde de, “Ne kadar çalışılırsa çalışılsın, durmadan değişen-gelişen toplum yaşamını eksiksiz yansıtmak mümkün değildir. Bu bilinçle eksiklerimin hoş görülmesini dilerim.” der. Aynı durumu *Mâniler* kitabında ise “Bu çalışma, ada çapında girilmiş bir derleme olmakla birlikte eksiksiz olma iddiasında değildir.” (4. b., s. 23) sözleriyle ifade eder.

Kitaplarındaki Dil ve Üslup Özellikleri

Yorgancıoğlu, Kıbrıs'ta doğup büyümüş ve yükseköğrenimini Türkiye'de görmüş bir Türk dili ve edebiyatı öğretmenidir. Diğer taraftan yaşamı boyunca hem Kıbrıs Türklerinin sözlü kültür ortamında bulunmuş hem de Türkiye Türkçesiyle okur ve yazar olarak yakından ilişkili olmuştur. Bir halk bilimi araştırmacısı ve yazar olarak teorik anlamda beslendiği yazılı kaynaklar, genelde Türkiye Türkçesiyle yazılmış eserler; derlemeler yaptığı sözlü kaynaklar ise genel olarak Kıbrıs ağızlarıyla konuşan Kıbrıs Türkleridir. Bu bakımdan hem standart Türkiye Türkçesine hem de Kıbrıs ağızlarına doğal olarak tamamen hâkimdir.

Kıbrıs Türkleri, yazı dili olarak standart Türkiye Türkçesini kullanır (Gümüştam, 2016, s. 166). Bu durum, kimi araştırmacılara göre (örneğin Gökçeoğlu, 1999, s. 9) Kıbrıs ağızlarının varlığını koruması konusunda bir tehdit oluşturmaktadır. Yorgancıoğlu da bu görüştedir ve derlediği metinleri bu bilinçle ağız özelliklerini yansıtacak şekilde aktarır. Örneğin *Masallar* kitabının girişinde (s. 10-11), özellikle 1974'ten sonra Kıbrıs kökenli olsun olmasın ada dışından gelip yerleşmelerin yoğunlaşması, KKTC'de dünyanın dört bir yanından öğrenci alan çok sayıda üniversitenin bulunması, gazetelerle birlikte televizyon ve radyoda da standart Türkiye Türkçesinin kullanılması gibi nedenlerle “Kıbrıs Türk Ağzı”nın önce karışıp bozulmaya, değişmeye, sonra da kaybolmaya yüz tuttuğunu belirtir. Burada, “Kıbrıs Türk Ağzı”nın zamanla kaybolacağı kaygısına işaret eder.

rek de “Bu sebeple masallar ‘Kıbrıs Türk Ağzı’ ile yazıya geçirilmiştir.” der ve masal metinlerini ağız özellikleriyle aktarır. Bu kitabın başında bir sunuş yazısı bulunan Harid Fedai de metinlerin dil özelliklerine dikkat çeker. Fedai (1998, s. 4) burada, kitaptaki masalların farklı yerlerden, farklı kişilerden derlendiğini ve söylendikleri gibi yazıya aktarıldığını belirtir. Bu hâliyle de metinlerin, Kıbrıs ağzının kendi içindeki farklılıkları da yansıttığına dikkat çeker ve kitapla ilgili olarak “Böylelikle, Kıbrıs Ağzı üzerinde çalışma yapacaklara iyi bir malzeme oluşturulmuş bulunuyor.” değerlendirmesini yapar.

Yorgancıoğlu’nun, derlediği masallardan oluşan ve birincisinin devamı niteliğini taşıyan diğer kitabı *Masallar 2*’de de metinler yine derlendiği gibi ağız özellikleriyle aktarılır. Aynı şekilde *Kıbrıs Türk Ninnileri*, *Mâniler* ve *Kıbrıs Türk Folkloru* kitaplarındaki metinler de çok büyük oranda derlendikleri şekilde yazıya aktarılmışlardır. Kıbrıs Türk halk bilimi araştırmalarına katkısı bağlamında Yorgancıoğlu’nu ele alan yazısında Gürkan Gümüşatam, *Kıbrıs Türk Folkloru* kitabındaki metinlerin dil özellikleri çerçevesinde şu tespit ve değerlendirmeleri yapar:

Öte yandan bu eser, Kıbrıs Türk toplumu içerisinde halk arasında yapılmış en eski metin derlemelerini kapsamakta; ağız özelliklerinin de derlemelere yansıtılması sebebiyle Kıbrıs Türk toplumunda halk ağzından geniş çaplı yapılmış ilk metin derlemeleri niteliği taşımaktadır. [...] Yorgancıoğlu, ağırlıklı olarak anonim halk edebiyatına ait bu ürünleri kaynak kişinin anlatımına bağlı kalarak vermesi, derlediği şekliyle yerel söz varlığını söyleniş özelliklerini yansıtacak biçimde yazıya dökmesiyle karşılaştırmalı dil çalışmalarına önemli bir hizmet yapmıştır. [...] Yorgancıoğlu’nun sahadan derlediği masal ve halk hikâyeleri yanı sıra git-tiği köylerin yaşlı ve ileri gelenleriyle gerçekleştirdiği söyleşilerde kaynak kişilerin tümünü ismen vermesi, yaş ve meslek bilgilerini aktarması, konuşurun ağız özelliklerini olduğu gibi yazıya aksettirmesi Kıbrıs Türk ağzına nesir türündeki derlemeler olarak önemli bir hizmet şeklinde her zaman anılacaktır. Gerek ses bilgisi, gerekse söz dizimi konusunda bugün birçok bulguyu değerlendirdiğimiz Kıbrıs Türk ağzının hâlâ detaylı bir durum tespiti yapılamayan söz dizimi noktasında bu derlemeler dil içi değişimi söz dizimi özelinde gözlemlemek için elimizde bulunan birkaç kaynaktan en geniş çaplı olanlarıdır. (Gümüşatam, 2022, s. 32-34)

Sadece Kıbrıs Türk halk kültürü değil, Gümüşatam’ın da belirttiği üzere, Kıbrıs Türk ağızlarıyla ilgili de kaynak niteliğinde önemli çalışmalar orta koyan Yorgancıoğlu, kitaplarının bir kısmında standart Türkiye Türkçesinde kullanılmayan kimi yerel sözcüklerin anlamlarını, kitapların sonuna eklediği sözlük bölümüyle ya da metin içinde dipnotlarla aktarmıştır. Örneğin *Kıbrıs Türk Folkloru* ve *Kıbrıs Türk Çocuk Oyunları* kitaplarının ikinci baskılarında sözlüğe yer vermiş, *Kıbrıs Türk Ninnileri* kitabında ise

toplam 481 dipnotla metinlerdeki Kıbrıs ağızlarına özgü sözcük ya da telaffuzların standart Türkiye Türkçesindeki karşılıklarını aktarmıştır. Ancak Kıbrıs ağızlarıyla halk bilimsel metinler aktardığı diğer kitaplarında bu yönde bir tasarrufta bulunmamıştır.

Araştırmacılığının Yanında Halk Şiiri Formlarında Ürünler de Vermesi

Oğuz Yorgancıoğlu, Kıbrıs Türk halk kültürü araştırmacısıdır ama aynı zamanda bu kültür ortamının bir mensubudur. Bu kültür dairesinde ilgi ve yeteneğinin yanı sıra muhtemelen araştırmacı kimliğinin de katkılarıyla halk şiirinin çeşitli formlarında ürünler de vermiştir. Dolayısıyla Yorgancıoğlu, Kıbrıs Türk halk kültürü konusunda bir “araştıran” olduğu gibi, halk şiiri formlarında ortaya koyduğu ürünler nedeniyle bir “araştırılan” olma özelliğine de sahiptir.

Yorgancıoğlu’nun, halk şiiri formlarında verdiği ürünlerin en somut örneği, *Resimli Yaş Destanı* kitabıdır. Bu kitap Yorgancıoğlu’nun kaleme aldığı oldukça hacimli bir “yaş destanı”dır. Halk edebiyatında âşıklık geleneği bünyesinde yer alan ve “yaşname”, “ömür destanı”, “hayat destanı” gibi adlarla da bilinen yaş destanları; insanın genel olarak ana rahmine düşmesinden ölümüne kadar geçen süre içinde çocukluk, gençlik, yaşlılık gibi dönemlerde ne gibi şeyler yaşayacağını anlatan uzun manzum ürünlerdir. Bir nazım biçimi olarak “destan”ın tanımında her ne kadar hacimli olmaya vurgu yapılsa da Yorgancıoğlu’nun 144 dörtlükten oluşan bu destanı, diğer yaş destanı örneklerine göre çok daha hacimlidir. Bu destanın bilinen “en hacimli” yaş destanı olduğu Doğan Kaya (2012, s. 576), Özlem Ünalın (2012, s. 79) ve Elmira Memmedova (2013, s. 247) gibi çeşitli araştırmacılar tarafından açık açık ifade edilir. Örneğin bu bağlamda Memmedova (2013, s. 247), “Şimdiye kadar çeşitli Türk halklarından derlediğimiz yaklaşık 200 örnek içerisinde Oğuz Yorgancıoğlu’nun yaşnamesi hacimce en büyük örnek gibi dikkat çekmektedir.” değerlendirmesini yapar.

Yorgancıoğlu’nun *Yaş Destanı*, Türkiye Türkçesinin yazı diliyle ve genel olarak 11’li hece ölçüsüyle oluşturulmuş bir eserdir. Ancak yer yer 10 ya da 12 heceli dizelerin de var olabildiği yani ölçünün bozulabildiği görülmektedir. Bu durum, yani eksik ya da fazla hece dolayısıyla ölçüye uymayan dizelerin varlığı, şiir sanatı açısından ilk bakışta bir olumsuzluk şeklinde algılanabilir. Ancak hem anonim halk şiirinde hem de âşık edebiyatında bu tür hece kusurlarına sıklıkla rastlanır. Aslında bu, halk edebiyatının temelde sözlü bir edebiyat olması ve halk şiirlerinin de genelde sözlü olarak doğaçlama yaratılmasıyla ilgili bir durumdur. Nitekim Türk edebiyatı tarihindeki “Beş Hececiler” başta olmak üzere, şiirlerini halk şiiri formlarıyla ve hece ölçüsüyle “yazarak” üreten “modern” şairlerin şiir-

lerinde bu türden hece kusurlarına doğal olarak pek rastlanmaz. Çünkü bu şairler, yazılı edebiyat dairesinde ürün verirler ve şiirlerindeki olası hece hatalarını yazarken düzeltirler. Yorgancıoğlu da hem formasyonu hem de birikimi gereği elbette bu tür hataları görüp düzeltebilecek nitelikte biridir. Buna rağmen söz konusu destanında böylesi hataların bulunması, destanın tamamını ve tek seferde değilse bile ayrı ayrı dördlüklerini sözlü olarak yaratıp sonrasında yazıya geçirmiş olabileceği düşüncesiyle açıklanabilir. Böyle olsa bile, dördlükleri özellikle yazıya geçirirken var olan hece hatalarını mutlaka fark ederdi. Buna rağmen düzeltmemiş olmasının ise sözlü üretimin doğallığına müdahale etmek istememesinden kaynaklanan bilinçli bir tercih olduğu düşünülebilir. Başka bir ifadeyle Yorgancıoğlu, nasıl ki Kıbrıs ağızlarından derlediği metinleri müdahale etmeden olduğu gibi yayınlamışsa kendi şiirine müdahale etmeyi de doğru bulmamış gibi görünmektedir.

Âşık Veysel'in "Güzelliğin on par'etmez" dizesinde olduğu gibi halk şiirinde sıklıkla karşılaşılan, olası hece hatalarının konuşma dili ve yöresel söyleyiş özellikleriyle törpülenebildiğini elbette Yorgancıoğlu da bilmektedir. Nitekim destanın örneğin şu dördlüğünün son dizesinde bunu uyguladığı da görülür:

"Onbeşinde oğlan hepten asidir
Varsa kız kardeşi, ona vasidir
Hemcinsleri onun büyük yasıdır
Kıskançlık **yıllar'ın**ı yaşar çocuklar." (s. 30)

Burada "yıllarını" yerine -halk şairlerinin üslup özelliklerini de çağrıştıracak şekilde hece düşmesi yapılarak- "yıllar'ın" denmiş olması da muhtemelen sonradan yapılmış bir müdahale değil, Yorgancıoğlu tarafından ilk söyleyişte böyle söylemiş olmasından kaynaklanıyor olmalıdır.

Yorgancıoğlu'nun, halk şiiri formunda şiirler ürettiğine dair bir başka örnek de birçok kitabının başında, o kitabın içeriği ve önemine dair mesajlar içeren mâniler yazmış olmasıdır. Bu tür örnekler *Mâniler* ve *Hasanbul-liler* kitaplarının ilk sayfasında, *Kıbrıs Türk Folkloru* (2. b.) ve *Resimli Yaş Destanı* kitaplarının ön kapaklarında yer alır. *Mâniler* kitabının başında, kitabını, Kıbrıs Türkleri arasında ünlü bir mânici kadın olarak bilinen "Mâneli Fatma"ya ithaf ettiğini yine iki mânî ile şu şekilde ifade eder:

"Kıbrıs mâni diyecek
MÂNELİ'yi bilecek
Bing yıl geçse aradan
Mâniler söylenecek

Senle vardım mânenin
 Lezzetine, dadına
 Bu kitabı adadım
 MÂNELİ'nin adına”

Böylesi mâni örnekleri sadece halk bilimsel kitaplarında değil, iki öykü kitabının da ilk sayfasında görülür. Diğer taraftan *Hasanbulliler* kitabının yine giriş bölümünde koşma formuyla yazılmış, 14 heceli 4 dörtlükten oluşan “Hasanbulliler” başlıklı bir şiiri yer almaktadır. *Mâniler* kitabının son sayfasında ise altlarına 1969 ve 2002 tarihleri düşülmüş, biri mâni dörtlüklerinden oluşan, diğeri de 8 heceli koşma formunda “Okuyucuya Sesleniş” başlıklı iki şiir eklemiştir. Kitaplarının giriş ya da son bölümünde yer alan bu şiirlerden sadece birinin, “Hasanbulliler” şiirinin altında Yorgancıoğlu’nun adı yer almakta, diğerlerinin kendisine ait olduğuna dair herhangi bir kayıt da bulunmamaktadır. Bu durum ise derleyip yayımladığı binlerce anonim ürün gibi, halk şiiri formlarında ürettiği bu şiirleri de şahsının değil, mensubu olduğu kültürün ortak malı niteliğinde anonim ürünler gibi görmesinden kaynaklanıyor olmalıdır.

Kitaplarında Yoğun Şekilde Görsel Malzeme (Fotoğraf, Resim vb.) Kullanımı

Sayfalarının uygun yerlerinde, içeriğe uygun görseller kullanmak Yorgancıoğlu’nun kitaplarının karakteristik özelliklerinden biridir. Bu tür görseller, romanları hariç tüm kitaplarında az ya da çok yer almaktadır ancak görsellerin en çok kullanıldığı kitabı *Resimli Yaş Destanı*’dır. 144 dörtlükten oluşan 126 sayfalık bu kitabın iç sayfalarında çoğu yerli ve yabancı ünlü kişilere ait toplam 243 fotoğrafa yer verilmiştir ki kitabın adında “Resimli” ifadesinin kullanılması da bundan kaynaklanmaktadır.

Yorgancıoğlu’nun kitaplarında kullandığı görseller, o sayfa ya da bölümde anlatılan içeriğe uygun, somutlaştırıcı, açıklayıcı, anlatılanı destekleyici niteliklere sahiptir. Örneğin *Kıbrıs Türk Folkloru* (2. b., s. 235-274) kitabındaki “Kıyafetler” başlıklı bölümde, Kıbrıs Türk halk kültüründe kullanılan kıyafetler anlatılmakta ve hemen her kıyafetle ilgili fotoğraflara yer verildiği görülmektedir. *Kıbrıs Türk Ninnileri* kitabında da ninni metinlerinin yer aldığı her sayfada genellikle anne-çocuk temalı fotoğraf ve resimler bulunmaktadır. *Kıbrıs Türk Çocuk Oyunları* kitabında ise aktarılan her bir oyunu betimleyen çizimler yer almaktadır.

Yorgancıoğlu’nun kitaplarında görsel malzeme kullanımının genel olarak iki temel gerekçeye dayandığı söylenebilir. Birincisi, daha önce de ifade edildiği üzere, anlatılanları somutlaştırıp pekiştirme düşüncesidir ki bunu *Kıbrıs Türk Folkloru* kitabındaki “Teşekkür” bölümünde “Mev-

cut durumları resimlemek mümkündür. Efsaneleri veya terk edilenleri ise mümkün değildir. Ancak konuların iyice anlaşılabilmesi için resime de ihtiyaç vardır.” (2. b., s. 11) sözleriyle açıkça da ifade eder. Yani kitaplarında böylesine yoğun bir şekilde görsel malzemeye yer vermeyi, Yorgancıoğlu’nun -biraz da öğretmenlik mesleğinin bir yansıması olarak- pedagojik kaygılarla ve konunun daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunacağı düşüncesiyle tercih ettiği rahatlıkla söylenebilir.

Görsel malzeme kullanımının ikinci gerekçesinin de kitabın dizgi ve sayfa düzenleme aşamasında ortaya çıkan, sayfaların özellikle sonlarında bulunan boşlukları değerlendirme düşüncesi olduğu görülmektedir. Bu şekilde kullanılan görsellerde de elbette o sayfa ya da bölümdeki içeriğe uygun görüntüler tercih edilmiştir. Örneğin *Mâniler* kitabında yer alan mâniler, ilk dizelerinin ilk harflerine göre alfabetik olarak sıralanmış ve “H” harfi ile başlayan mânilerin bittiği sayfanın sonunda şu mânî yer almıştır:

“Hurma dalını eğmiş

Eğilmiş yere değmiş

Sevdayı aradılar

En goyusu bendeymiş” (4. b., s. 152)

Bu mânîyle biten sayfada oluşmuş boşluğa, dalları yere doğru eğilmiş üç hurma ağacı resmi çizilmiştir. Ancak aynı kitapta “Ş” harfi ile başlayan mânilerin bitimi, sayfanın tam sonuna denk gelmiş, dolayısıyla herhangi bir boşluk kalmamış ve doğal olarak resme de yer verilmemiştir (4. b., s. 227).

Bu şekilde görsel malzeme kullanımları, Yorgancıoğlu’nun özellikle çocukluk ve ilk gençlik yıllarından itibaren yetişip yaşadığı dönem ve şartlar çerçevesinde sahip olunan sınırlı imkânlarla bağlı olarak gelişen, eldeki mümkün olduğunca en verimli şekilde kullanma alışkanlığına sahip olması gibi bir durumla açıklanabilir.

Yorgancıoğlu’nun kitaplarında kullanılan fotoğraflar bir yana, çizilmiş olan resimlerle ilgili bir başka ayrıntıya daha dikkat çekmek gerekebilir. Şöyle ki Yorgancıoğlu, kitaplarının üçünde o kitaptaki resimlerin kim tarafından çizildiğini teşekkür ederken dile getirir. *Kıbrıs Türk Folkloru* (2. b., s. 11) kitabında, “Bu durumdaki konuların bir kısmını kızım Derya Yorgancıoğlu resimlemiştir.”; *Hasanbulliler* kitabının “Teşekkür” yazısında “O sahneleri çizimle resimleyen komşum ve öğretmen Serkan Sürek oldu.” ve *Kıbrıs Türk Çocuk Oyunları* kitabının ikinci baskısında (s. 14) da “Daha etkileyici olsun diye kitabı genç bir çocuk ressamına, Sayın Bahar Çıralı’ya resimlettim.” der ve bu isimlere teşekkür eder. Bu üç kitap dışında, kitaplardaki resimlerin kim tarafından yapıldığına dair kendisi bir bilgi vermez. Ancak *Masallar* kitabının başındaki “Sunuş” yazısında Harid

Fedai (1998, s. 4), Yorgancıoğlu ve kitabı hakkında şunu söyler: “Kendi elinde resimlenmeleri ise ayrı bir özelliktir”. Fedai’nin bu cümlesinden, kitaptaki resimleri Yorgancıoğlu’nun bizzat yaptığı anlaşılıyor. Buradan ise diğer kitaplarındaki resimlerin de yine Yorgancıoğlu’nun kendisi tarafından yapılmış olabileceği, dolayısıyla Yorgancıoğlu’nun ressamlık-çizerlik yeteneğine de sahip olduğu yorumuna ulaşılabilir.

Halk Bilimi Dışındaki Kitapları ve Bu Kitaplara Halk Bilimci Kimliğinin Yansıması

Kıbrıs Türk halk kültürü, Yorgancıoğlu’nun sadece araştırma alanı değil, aynı zamanda doğup büyüdüğü ve yaşamını sürdürdüğü doğal kültür ortamı olma özelliğine de sahiptir. Dolayısıyla bu ortam, onun kimlik ve kişiliğinin şekillenmesinde de belirleyici olmuştur. Düzenli olarak halk bilimsel çalışmalar yapması ise Kıbrıs Türk halk kültürünü farkında olmadan doğallık içinde yaşadığı bir ortam olmanın ötesine taşıyıp inceliklerine hâkim olduğu ve böylece kendisi için daha anlamlı kılıp sorumluluk aldığı bir bilinç sahasına dönüştürmüştür. Tüm bunlar nedeniyle Yorgancıoğlu, halk bilimi araştırması dışında kalan kitaplarında da hem mensubu hem de araştırmacısı olduğu Kıbrıs Türk halk kültürüne dair kimi ayrıntıları bilinçli ve kitabın olağan akışıyla uyumlu bir şekilde yansıtmıştır. Örneğin *Beşikten... Mezara Eğitim* kitabında “Masal ve Çocuk Eğitimindeki Yeri” (s. 248-253) ve “Oyun ve Oyuncağın Çocuk Eğitimindeki Yeri” (s. 254-285) gibi doğrudan halk bilimi ile ilgili bölümlere de yer verilmiştir. Ancak Yorgancıoğlu’nun halk bilimiyle doğrudan ilgili olmayan kitaplarında halk bilimci kimliğinin asıl yansımaları edebî ürünlerinde görülmektedir. Örneğin her iki hikâye kitabının da ilk sayfasında, kitaptaki hikâyelerle ilgili ipuçları içeren birer mânîye ver vermiştir. Bu çerçevede *Sana Bir Hikâye Anlatayım Mı?* hikâye kitabı oldukça ilginçtir. Şöyle ki kitapta toplam sekiz hikâye vardır. Bu hikâyelerden birinin sonunda içerikle ilgili özlü söz niteliğinde bir ifadeye, birinin sonunda bir mânî dördlülüğüne, beşinin sonunda da birer atasözüne yer verildiği ve bu atasözlerinin hemen altına da “Kıbrıs Türk Atasözü” ifadesinin yazıldığı görülmektedir. Romanlarında ise Kıbrıs Türk halk kültürü ile Yorgancıoğlu’nun halk bilimci kimliğinin olayların akışı içinde, konunun satır aralarında ama çok daha etkili biçimde kullanıldığı söylenebilir. Bu çerçevede, Yorgancıoğlu’nu romancı kimliğiyle ele aldığı çalışmasında Zeki Akçam, *Köklerimiz Nasıl Sallandı* romanını incelerken şu değerlendirmeleri yapar:

1968 yılından beridir Kıbrıs Türk halk kültürü ile ilgili alan araştırmaları ve derleme çalışmaları yapmıştır. Kıbrıs Türk halk kültürünü çok iyi bilen bir kaynak kişi olmasının yanında [...] iyi bir alan araştırmacısıdır. Bu bilgilerini, çok yoğun ve ustalıkla kullandığını söyleyebiliriz. Romanın

dili her ne kadar da ölçünlü Türkçe ile yazılmış olsa da Kıbrıs ağızlarını kullanmayı ihmal etmez. Romanın tamamında deyim, atasözü, mâni, ninni, dua-beddua gibi halk edebiyatı türlerini ustalıklı kahramanlara kullandırmıştır. Roman Kıbrıs Türk folkloru ile ilgili son derece ayrıntılı ve doyurucu folklorik unsurlarla doludur. Büyük bir çoğunluğu Kıbrıs Türklerine çok az bir kısmı da Rumlara ait olmak üzere maddî ve manevî folklor unsurlarına çok ustaca yer verilmiştir. (Akçam, 2019, s. 227)

Akçam'ın değerlendirdiği bu roman, Yorgancıoğlu'nun ilk romanıdır ve aslında bunun devamı olan diğer iki roman için de benzer değerlendirmeler yapılabilir.

Yorgancıoğlu'nun toplam üç romanı vardır ve birbirlerinin devamı olan bu üçlemede, tamamen yaşanmış gerçekliklere bağlı kalınarak 1935-1966 arasında Kıbrıs'ta geçen çeşitli olaylar anlatılır. Dolayısıyla romanlarda, Kıbrıs Türk halk kültürüne dair yansımalar doğal olarak bulunur. Yorgancıoğlu'nun halk bilimci kimliği de, bu yansımalarla başka herhangi romancıya göre daha yoğun ve daha bilinçli bir biçimde yer verilmesine olanak sağlamıştır. Örneğin yukarıda da değinilen *Köklerimiz Nasıl Sallandı* romanında, Mustafa ile İkbâl'in evlenme süreci başlarken erkek tarafı dünürü gider ve geleneklere uygun şekilde kızı ister. Ancak yine gelenekler gereği kız tarafı hemen "Tamam" demez ve düşünmek için mühlet ister. Bir süre sonra Mustafa'nın annesi, İkbâl'in annesine kararlarının ne olduğunu bir mâni ile sorar. İkbâl'in annesi de yine bir mâni ile olumlu cevaplarını bildirir. Romanda anlatılan tüm bu süreç, hatta annelerin söylediği mâniler bile, Yorgancıoğlu'nun *Kıbrıs Türk Folkloru* kitabındaki "Evlilik ve Aile Hayatı" başlıklı bölümde (2. b., s. 173-174) yer almaktadır ki tek başına bu ayrıntı dahi; romancı olarak Yorgancıoğlu'nun, halk bilimci Yorgancıoğlu'ndan istifade ettiğini ortaya koymaktadır.

Sonuç

1942-2021 yılları arasında yaşamış olan Oğuz M. Yorgancıoğlu, ilk kitabını yayımladığı 1969'dan son kitabını yayımladığı 2019'a kadar 50 yıllık süre içinde, farklı türlerde toplam 23 kitap yayımlamıştır. Kitaplarının 11'i doğrudan Kıbrıs Türk halk kültürü ile ilgili çalışmalardır; piyes, öykü ve roman türlerindeki edebî ürünleri ile çeşitli konulardaki araştırmalarından oluşan diğer kitaplarının da satır aralarında Kıbrıs Türk halk kültürüne dair önemli izler bulunmaktadır. Bu anlamda Yorgancıoğlu'nun tüm kitapları göz önünde bulundurulduğunda, üzerine çalışmalarını inşa ettiği zeminin, mensubu bulunduğu Kıbrıs Türk kültürünün kayıt altına alınıp işlenerek gelecek kuşaklara aktarılması ve böylece her bakımdan varlığını sürdürmesine katkıda bulunma çabası olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle Yorgancıoğlu'nun çalışmalarının tamamı için genel çerçeve, men-

subu olduğu Kıbrıs Türk kültürü ve bu kültürün şekillendirdiği kimliğin, vatani olan adada varlığını devam ettirmesini sağlama düşüncesidir. Bu bakımdan aslında onun çalışmaları, 1974'e kadar Kıbrıs Türklerini adadan silme amacındaki Rum saldırılarına karşı yürütülen ve Yorgancıoğlu'nun da fiilen katıldığı ölüm-kalım mücadelesinin entelektüel anlamda kültürel farkındalık geliştirme mecrasında da sürdürülen birer yansımasıdır. Bu bakımdan Yorgancıoğlu'nun halk bilimsel çalışmalarında, evrensel bilim standartlarından çok kendi kültürünün -daha önce yeterince yapılmamış- kayıt altına alınması çalışmalarının, bir an evvel gerçekleştirilmesi düşüncesinin öncelendiği; başka bir ifadeyle bu çalışmaların kültürel anlamda millî bir refleksle hayata geçirildiği rahatlıkla söylenebilir. Ancak bu durum, onun çalışmalarını bilimsellik anlamında kesinlikle tartışmaya açmaz; aksine mensubu olduğu kültür hakkındaki bilgi ve tespitlerin "içeriden" ve "samimi" olması bakımından çok daha değerli hâle getirir. Bu anlamda Yorgancıoğlu'nun kitapları, birincil kaynaklardan tespit edilmiş orijinal malzemeler ile yine orijinal tespit ve değerlendirmeler içermeleri bakımından, Kıbrıs Türk halk kültürüyle ilgili çalışmalara kaynaklık edecek önemli birer veri kaynağı durumundadır. Diğer taraftan bu kitaplar, Yorgancıoğlu'nun, Kıbrıs Türk halk kültürü araştırmacısı olarak sahip olduğu özelliklerin belirlenmesi konusunda da önemli veriler içermektedir. Bu çerçevede, yayımladığı kitaplardan hareketle, Yorgancıoğlu'nun Kıbrıs Türk halk kültürü araştırmacısı profiline dair ulaşılan sonuçlar, makalenin II. başlığında yer alan alt başlıklarla paralel olacak şekilde, maddeler hâlinde şöyle sıralanabilir:

1. Kitaplarının tamamı Kıbrıs Türkleriyle ilgili olan Yorgancıoğlu, Kıbrıs Türk halk kültürü araştırmaları konusunda çok çalışkan ve üretken bir araştırmacıdır.
2. Folkloru toplumun hayat felsefesi olarak değerlendirir. Bu bakımdan folklor ürünlerini, toplumun varlığını sürdürmesi için korunması ve mümkün olduğunca canlı tutularak gelecek kuşaklara aktarılması gereken kültürel değerler şeklinde görür. Araştırma ve derleme çalışmalarını da bu bilinçle yapar.
3. Kıbrıs Türk halk bilimi çalışmalarına öncülük etmiş ve yaşamı boyunca yön vermiş isimlerden biridir.
4. Halk kültürüyle ilgili malzemeleri sadece derlemekle kalmayıp aynı zamanda bunlar üzerinde araştırmalar yapan, topladıklarını analiz edip değerlendiren, karşılaştırmalara tabi tutan ve bu çerçevede tartışıp çıkarımlarda bulunan bir araştırmacıdır. Tüm bunları yaparken de yenilikçi bir yaklaşımla halk bilimsel konulara yeni bakış açıları ve çalışma alanları kazandırmaya da çalışmaktadır.

5. Kendini geliştirmeye açık, yeni bilgi ve belgelere göre düşüncelerini değiştirip güncelleyebilen; bu bakımdan da mütevazı ve gerçekçi davranan bir araştırmacıdır.
6. Kitaplarında genel olarak konuyla ilgili bilgi aktarırken ve kendini ifade ederken standart Türkiye Türkçesinin yazı dilini, kaynak kişilerden derlediği “metin”leri aktarırken de mümkün olduğunca Kıbrıs Türkçesinin ağız özelliklerini yansıtan konuşma dilini kullanmıştır.
7. Kıbrıs Türk halk kültürünün sadece araştırmacısı değil, aynı zamanda bir mensubudur ve hem ilgisi hem de yeteneği sayesinde bu kültür dairesinde halk şiirinin çeşitli formlarında ürünler de vermiştir. Başka bir ifadeyle Yorgancıoğlu, Kıbrıs Türk halk kültürü çalışmalarının, araştırmacı olarak öznesi, kaynak kişi olarak da nesnesi olma özelliğine sahiptir.
8. Kitaplarının neredeyse tamamının birçok sayfasında, aktarılan içeriğe uygun resim, çizim, fotoğraf ve gazete küpürü gibi görseller kullanmış; böylelikle o sayfalarda aktardıklarını somutlaştırmaya da çalışmış bir araştırmacı ve yazardır.
9. Halk bilimi çalışmalarının yanı sıra Kıbrıs’ın yakın tarihi, eğitim ve zeytincilik gibi farklı konularda araştırma kitapları ile oyun, hikâye ve roman türlerinde edebî eserler de yazıp yayımlamıştır ve doğal Kıbrıs Türk halk kültürü araştırmacısı kimliği, diğer türlerdeki bu çalışmalarına da belirgin bir şekilde yansımıştır.

Tüm bu özellikler, Oğuz M. Yorgancıoğlu’nun Kıbrıs Türk halk kültürü araştırmacısı olarak çok önemli bir isim olduğu genel sonucunu ortaya koymaktadır. Bu genel sonuca dayanılarak da Yorgancıoğlu’nun, Kıbrıs Türk halk kültürü çalışmaları bağlamında lisansüstü tez düzeyinde incelenmesi gerektiği önerisi ortaya atılabilir. Aynı öneri piyes, öykü ve roman türlerinde eserler vermiş bir edebiyatçı-yazar kimliği nedeniyle yeni Türk edebiyatı sahasındaki araştırmacıların da dikkatine sunulabilir. Son olarak piyes, öykü ve roman türlerindeki edebî eserlerinde Kıbrıs Türk halk kültürü unsurlarını çok yoğun ve başarılı bir şekilde kullanmış olması bakımından Yorgancıoğlu’nun, halk bilimi ve yeni Türk edebiyatı araştırmaları çerçevesinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alınabileceğine de dikkat çekilmelidir.

Etik Beyan: Çalışma hazırlanırken bilim ve etik ilkelerine uyulmuş ve yararlanılan çalışmaların tamamı kaynakçada belirtilmiştir.

Yapay Zekâ Kullanımı: Çalışma hazırlanırken yapay zekâ destekli herhangi bir araç veya uygulama kullanılmamıştır. İçerik, yazar tarafından bilim ilke ve yöntemleri doğrultusunda hazırlanmıştır.

Etik Komite Onayı: Araştırmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Mali Destek: Araştırma için herhangi bir mali destek alınmadı.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Ethics Statement: This study was prepared in accordance with the principles of research and publication ethics, and all works consulted have been cited in the reference list.

Use of Artificial Intelligence: No artificial intelligence-based tool or application was used in the preparation of this study. The content of the study was prepared by the author in accordance with scientific research methods and the principles of academic ethics.

Ethical Committee Approval: Ethical committee approval is not required for this research.

Funding: This research received no external funding.

Conflicts of Interest: The author declares no conflicts of interest in this study.

Kaynakça

- Akçam, Z. (2007). *Kıbrıs Türk halkbilimi bibliyografyası (1928-2002)*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Akçam, Z. (2019). Oğuz Yorgancıoğlu (roman). İ. Bozkurt vd. (Haz.), *Kıbrıs Türk edebiyatı tarihi (1571-2017) / dördüncü cilt* içinde (s. 2015-239), Kıbrıs Türk Edebiyatı Araştırma ve Tanıtma Projesi Yayını.
- Atun, S. (2010). *Kıbrıs Türk edebiyatı*. Samtay Vakfı.
- Başgöz, İ. (1998). Türkiye’de halk bilimi çalışmaları ve milliyetçilik. *Folklor/Edebiyat*, 14, 73-84.
- Bozkurt, İ. (2021). Düşünce ortamı bir değeri daha yitirdik: Oğuz Yorgancıoğlu. *arti392.com*, <https://www.arti392.com/dusunce-ortami-bir-degeri-daha-yitirdik-oguz-yorgancioglu>, erişim tarihi: 14.10.2025.
- Çevik, M. (2004). Türkiye’de 1980 sonrasında halk anlatıları araştırmaları. *Folklor/Edebiyat*, 37, 87-108.
- Çevik, M. (2024). Kıbrıs Türk halk kültürü araştırmacısı olarak Mustafa Gökçeoğlu. *Bayterek- Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi*, 7(2) 206-226.
- Çobanoğlu, Ö. (2009). Atatürk dönemi Türk halkbilimi çalışmaları tarihçesi üzerine genel bir değerlendirme. *Cumhuriyet dönemi Türk kültürü-Atatürk dönemi (1920-1938)* içinde, Atatürk Kültür Merkezi, C 3, 1001-1016.
- Dizdaroğlu, H. (1974a). Folklorcu Ziya Gökalp - I. *Türk Folklor Araştırmaları*, 297, 6953-6955.
- Dizdaroğlu, H. (1974b). Folklorcu Ziya Gökalp - IV. *Türk Folklor Araştırmaları*, 300, 7030-7031.
- Doğaner, A. (2018). İletişim biçimi olarak taşıt yazıları. A. Doğan Topçu-Y. G. Topçu (Ed.) *II. Uluslararası multidisipliner çalışmaları kongresi bildiri tam metin kitabı*, Akademisyen Kitabevi, 27-40.
- Emecan, N. (2007). Duvar yazıları ne diyor?. *Journal of Turkish Linguistics*, 1, 157-167.
- Ezilmez, H. (2019). Kıbrıs Türk şiirine toplu bir bakış (1571-1950) -dönemler-kuşaklar-şahsiyetler-. *Turnalar*, 74, 50-57.
- Fedai, H. (1998). Sunuş. O. M. Yorgancıoğlu, *Masallar* içinde (s. 4), Arif Basımevi.
- Gökçeoğlu, M. (1999). *Bilmecelerimiz*. Gençlik Merkezi.
- Gümüşatam, G. (2013). Kıbrıs Türkleri’nin eşkıyalık destanı Hasan Bulliler’in metindibilimsel tutarlılık ve bağdaşıklık görünümleri. *Turkish Studies*, 8(13), 953-965.
- Gümüşatam, G. (2016). Kıbrıs Türk söz varlığının belgelenmesinde Bener Hakkı Hakeri’nin çalışmaları. *Folklor/Edebiyat*, 88, 165-178.
- Gümüşatam, G. (2022). Kıbrıs Türk halk kültürüne emeği geçen bir isim: Oğuz M. Yorgancıoğlu. *Bakırdan*, IV, 32-34.

- Kadriye T. (2016). Kıbrıs Türk masallarında şamanistik evren tasavvuru. *Folklor/Edebiyat*, 88, 193-203.
- Karaaslan Şanlı, H. (2011). Basında ve mecliste 1948 tasfiyesine ilişkin tartışmaların söylemi. *kültür ve iletişim*, 14(1), 105-133.
- Kaya, D. (2012). Âşık edebiyatında yaşnameler. H. Bacanlı-Ş. Işık Terzi (Ed.), *Yetişkinlik ve yaşlılık gelişimi ve psikolojisi içinde*, Açılım Kitap, 573-605.
- Memmedova, E. (2013). Kıbrıs yaş destanları üzerine genel değerlendirme. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 2013-1, 243-259.
- Özdemir, N. (2012). *Kültür ekonomisi ve yönetimi*. Hacettepe Yayıncılık.
- Özkutlu, S. (2022). Orta çağ Kıbrıs'ında Türk-Sarazen imgesi ve varlığı üzerine bir inceleme. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXXVII-2, 611-629.
- Öznur, Ş. (2021). Hocaların hocası Oğuz Yorgancıoğlu'nun ardından. *Halkın Sesi*, 20.09.2021, <https://www.halkinsesikibris.com/hocalarin-hocasi-oguz-yorgancioglundun-ardindan>, erişim tarihi: 14.10.2025
- Öznur, Ş. (2022). Hocaların hocası Oğuz Yorgancıoğlu'nu sevgi ve saygıyla anıyoruz. *Halkın Sesi*, 19.09.2022, <https://www.halkinsesikibris.com/hocalarin-hocasi-oguz-yorgancioglundu-sevgi-ve-saygiyla-aniyoruz>, erişim tarihi: 14.10.2025
- Peler, G. Y. (2018). Kıbrıs'ta Osmanlı öncesi Türk varlığı. Hakan Yalap (Ed.) 2. *Uluslararası İpek Yolu akademik çalışmalar sempozyumu tam metin kitabı*, Nevşehir, 739-746.
- Türkmen, F. ve Gökbulut B. (2009). Kıbrıs Türk halk bilimi çalışmalarının değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 4(3), 2205-2237.
- Ünalın, Ö. (2012). Ali Cevat Yürekli ve yaş destanları. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, V/1, 77-88.
- Yardımcı, M. (2000). Kıbrıs folkloruna emeği geçenlerden bir isim: Oğuz M. Yorgancıoğlu. İ. Bozkurt vd. (Haz.), *Üçüncü uluslararası Kıbrıs araştırmaları kongresi*, Doğu Akdeniz Üniversitesi, 187-195.
- Yeniasır, M., Gökbulut B. ve Öger A. (2020). Kazak, Türkmen ve Kıbrıs Türklerinin halk inançları ile gelenekleri üzerine karşılaştırmalı bir inceleme. *Folklor/Edebiyat*, 102, 297-316.
- Yıldırım, D. (1998). *Türk bitiği*. Akçağ.
- Yorgancıoğlu, O. (1986). "panel konuşma metni". *Halkbilim sempozyumları*. KKTC Turizm ve Kültür Bakanlığı.
- Yüceol Özezen, M. (2023). Türkçede taşıt edebiyatı ürünleri üzerine bir değerlendirme. *ÇÜTAD Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 407-434.

Extended Summary

Folklore is the entirety of the material and spiritual values produced by a society throughout its historical process, and it plays a fundamental role in the construction of that society's national identity. Cypriot Turkish folk culture is the cultural heritage brought from Anatolia since the conquest of 1571, Cypriot Turkish folk culture has acquired a unique identity as a result of the cultural heritage brought from Anatolia since the conquest of 1571 being blended with the island's unique geographical, social and political dynamics. However, the political turmoil experienced by Cyprus from the late 19th century onwards, the British colonial administration and the subsequent inter-communal conflicts delayed the systematic compilation of this rich culture. Folklore studies, which gained momentum in the world at the beginning of the 19th century and in Turkey at the beginning of the 20th century, in the 1970s through institutional and individual efforts. The most consistent, productive and methodologically guiding figure in this process is undoubtedly Oğuz M. Yorgancıoğlu. This study aims to examine Yorgancıoğlu's contributions to the Cypriot Turkish folklore literature, his works and his identity as a researcher. This study aims to examine Yorgancıoğlu's contributions to the Turkish Cypriot folklore literature, his works, and his identity as a researcher.

This article employs qualitative research methods, specifically literature review and content analysis techniques. In addition to the 23 works published by Oğuz M. Yorgancıoğlu's 23 works published from the 1960s until his death, as well as articles published in local newspapers and magazines, were determined as the primary data sources. Yorgancıoğlu based his work on the 'fieldwork' method; he transcribed oral culture into writing using direct observation, interviews, and compilation techniques. The study also thematically categorises Yorgancıoğlu's works and analyses their role in preserving the Turkish Cypriot identity.

Oğuz M. Yorgancıoğlu was born in 1942 in the village of Lemba, Baf. and assimilated the methodology of the discipline of folklore studies. The most important factor shaping his identity as a researcher was his direct participation in the island's struggle for existence, such as the 1964 Erenköy Resistance. This led him to view his folklore studies not only as an academic pursuit but also as a national cause for existence. This led him to view his folklore work not only as an academic pursuit, but also as a national cause for existence.

An examination of Yorgancıoğlu's body of work reveals that his studies fall into three main categories:

1. Oral Culture and Compilation Studies: Yorgancıoğlu's first major work, *Turkish Folklore of Cyprus/Mâniler* (1969), is of historical importance in terms of recording the island's mani tradition before it was lost. The researcher travelled from village to village, collecting material from elderly storytellers, revealing the essence of the Turkish Cypriot dialect and folk philosophy.

2. Comprehensive Folklore Texts: Yorgancıoğlu's magnum opus, *Cyprus Turkish Folklore* (1980), covers a wide range of topics, from birth, wedding and death customs to folk remedies, culinary culture and children's games. This work compiled scattered cultural data, creating an inventory of Turkish folklore. The expanded edition of the work, published in 2000, remains the most fundamental reference source in this field today.

3. Literary and Anthropological Approaches: Yorgancıoğlu is not merely a compiler but also an author who combines folklore with literary genres. His work *Resimli Yaş Destanı* (Illustrated Life Epic, 1999) narrates the stages of human life through the tradition of folk poetry, while his monumental work *Lembalılar/Soyağacı Araştırması* (The Lembalı People/Family Tree Research, 2019) maps out the anthropology of a society in terms of migration and identity.

The academic value of Yorgancıoğlu's work lies in his approach to folklore not as a 'static past' but as a 'living spirit.' While emphasising the Anatolian origins of Turkish Cypriot culture, he also meticulously preserved the unique local characteristics (Cypriot dialect, cuisine, rituals) that emerged from interaction with other cultures on the island. As emphasised in the article, Yorgancıoğlu describes folklore as the strongest 'spiritual fortress' against the assimilation of foreign cultures. Contrary to those around him who viewed folklore studies as a 'waste of time' during his era, he argued that these studies were the title deed of a people. In this respect, Yorgancıoğlu can be positioned as one of the most important representatives in Cyprus of the movement towards the people initiated by Ziya Gökalp in Turkey.

Oğuz M. Yorgancıoğlu's work, spanning more than half a century, has created a 'school' in the field of Cypriot Turkish folklore. Without the data he compiled, many elements of Turkish Cypriot culture would have been forgotten and remained only in the pages of history books. Remaining productive until his death in 2021, Yorgancıoğlu also indirectly contributed greatly to the establishment of folklore as an interdisciplinary field of study at universities in Cyprus.

By recording the collective memory of the Turkish Cypriot people, Yorgancıoğlu sought to provide a scientific and cultural answer to the question 'Who are we?' Future generations of researchers, following the path he paved, will take Turkish Cypriot folklore studies to an international level by re-analysing the raw material he compiled in the light of modern folklore theories.